Koroška kronika

Izdaja:
Britanska obveščevalna služba

Cena:
za naročnike mesečno 90 grošev
posamezna številka 25 grošev

Leto II. | Celovec, petek 22. novembra 1946 | Številka 48

Slava borcem padlim za svobodo

Nizko so se sklonili oblaki, ko smo v nedeljo položili v blagoslovljeno zemljo 83 trupel padlih borcev, ki so dali svoja mlada življenja na oltar domovine in svobode. Več tisoč hvaležnih rojakov se je zbralo ob njihovem skupnem grobu, da se tako še enkrat zahvalijo padlim za velike žrtve, katerih sadove zdaj uživamo mi, ki smo grozote vojne srečno prestali.

Slovenec, Poljak, Rus, Anglež in drugi počivajo drug poleg drugega. Njihova usta so nema in njih oči zaprte. Kakor skupščina narodov se zdi človeku ta grob. Toda v tem grobu ni sovraštva, v njem ni prepirov in osebne politike. Tu leže vsi mirno in složno in vsem je dovolj prostora. Njihova usoda je enaka, kakor jim je bila enaka želja, ko so v mrzlih zimskih nočeh napadali sovražnika, da bi na ta način pomagali sebi in svojemu narodu. Za svobodo so se borili! Za svobodo posameznika, za svobodo naroda in človeštva. Svoboda jim je bila svetel ideal, za katerega so s ponosom žrtvovali tudi svoja mlada življenja. Borba jih je združila z narodom, smrt pa jih je za vedno zvezala z domačo zemljo. Z eno edino željo v srcu so izdihnili. Z željo, da bi njihova borba ne bila zaman, da bi bile žrtve narodov in neštevilni napori posameznikov poplačani z mirom in sožitjem med narodi. Plemenita je bila njih misel, njihovo delo pa je bilo junaško. To so bili ljudje, ki so razumeli preprosto dušo. Kaj pa je lepšega, če moreš v miru delati in uživati sadove svojega dela? Kaj prijetnejšega, če si moreš po delu zapeti domačo pesem brez strahu, da bi te zaradi tega tirali v ječo ali taborišče! Za vse to kar so si želeli oni in kar je bila želja tudi njihovih narodov, pa naj bo to slovenskega, poljskega ali katerega drugega, za vse to so se borili in padli. Zmage sicer niso dočakali, a zmagali so. Tudi oni so bili važen člen v verigi, ki je neusmiljeno zvezala nacistično zver.

Narod, ki jih je preživel, se jim je za njihovo žrtev tudi dostojno zahvalil. Od vseh strani so prihiteli, stari in mladi, možje in žene, da še enkrat vidijo, pa če drugega ne, vsaj krste njih ki so se na tak plemenit in junaški način žrtvovali za vzvišene ideale. Nad sto petdeset vencev, s katerimi so pokrili grob, je pač najlepša priča hvaležnosti.

Pogled na grob 84 padlih borcev

Britansko zastopstvo pred položitvijo venca

Grob v Št. Rupertu pri Velikovcu, kjer počiva 84 borcev za svobodo naj nam bi postal simbol miru in sožitja. Ideja skupnosti in neuklonljivosti naj bi navdala tudi nas in nas vodila lepšim in mirnejšim časom naproti. Zaživimo enkrat v miru, ki ga ne bodo kalile strankarske in politične spletke, ne nacionalna prenapetost. Pokažimo, da smo potomci junakov in neustrašenih borcev za pravice človeštva, in da smo pripravljeni rajši umreti, kakor pa priznati krivico in ji služiti. Navdaja nas naj samo ena želja, ki nam jo je naš pesnik Prešeren tako lepo izrazil:

»Žive naj vsi narodi,
ki hrepene dočakat dan,
da koder sonce hodi,
prepir iz sveta
bo pregnan!«

Župnik dr. Zeichen govori ob grobu padlih

Ideja padlih naj obrodi v nas stoteren sad, mi pa glejmo, da bomo vredni njihovih žrtev in da ne bomo opustili poti, ki so nam jo s krvjo začrtali junaški borci za svobodo in pravico!

Kakor smo bili složni, enotni v neenaki borbi proti nacističnim tolpam, tako ostanimo povezani tudi danes ko moramo pomagati pri gradnji novega sveta in miru. Kjerkoli si, pa četudi si le pastir v visokih planinah, nisi brez dolžnosti. Oporoka padlih ti nalaga nalogo, ki jo moraš brezpogojno izvršiti, če nočeš postati skrunilec njihovih idealov. — Seme, ki so ga zasejali po naši zemlji, naj obrodi v nas obilen sad, da bomo vredni dediščine, ki so nam jo pripravili padli junaki. Zaupajmo v zmago pravice in bodimo neustrašni, kadar ji bo treba utirati pot v življenje sveta.

Zgodovina ne bo padlih, pa tudi nas sodila toliko po delu, kakor pa sadu, ki ga bo obrodilo naše delo. Kot smo bili med prvimi v borbi proti tlačiteljem človeštva, če ne celo prvi, tako bodimo tudi prvi, ko gradimo novo pot bodočnosti. Prej nas ni bilo strah žrtev; se jih bomo morda danes bali? S skupnim delom in pozitivno kritiko bomo delali tako dolgo, da bo vsakemu izmed nas zagotovljeno človeka dostojno življenje. Pri tem pa moramo biti enotni in složni, ker »sloga jači, a nesloga tlači!« —š.

Jugoslovansko zastopstvo polaga venec

Avstrija in Velika Britanija

(Nadaljevanje in konec)

Demokracija, kakršno mi poznamo, se v Avstriji nikoli ni vkoreninila. Mogoče tudi ni naletela na plodna tla v toku viharnih medvojnih let. Volilni sistem z listami tako poveličuje stranko, da ne obstoja nikakšna osebna zveza med člani stranke in volilci. Sedanji način, kako povezujejo mladinske organizacije s političnimi strankami je popolnoma napačen, čeprav se mora dodati, da je organizacija katoliške mladine večja od mladinskih organizacij vseh treh strank. Strankarski sistem, kakor se ga poslužujejo v Avstriji, ne slabi samo lokalne oblasti, ampak tudi prodre v vsak položaj, vključno v položaj šolskega nadzornika. Nekaj podobnega kakor vzgojni odbor sploh ne obstoja. Ena oseba izvaja obe funkciji, za katere nosita v Angliji odgovornost ravnatelj vzgojnega odseka in predsednik vzgojnega odbora. Večina časopisov v Avstriji so deloma neposredni organi političnih strank ali pa zasedbenih sil. Tu moramo ponovno pristaviti, da ima katoliška stranka močno tedensko časopisje. Vse to so zadeve, ki se tičejo Avstrije in ne bi bilo pametno, ako bi se skušalo od zunaj stvari spreminjati. Toda sam sem se lahko prepričal, ko sem si pobližje ogledal strokovne zveze, posebno njihove odlične mladinske šole, dijake in učitelje, da je mnogo Avstrijcev, ki obžalujejo vse te tendence in da se čutijo prevarane v svojih željah, pomagati skupnosti s strogo strankarsko omejitvijo in disciplino. Po osmih letih nacističnih naukov poleg tega prav slabo poznajo smisel svobodnega razpravljanja (diskusije). Po zaslugi Angleško-avstrijskega društva in nekaterih britanskih krožkov na Dunaju se sedaj redno vršijo sestanki, kjer se svobodno razpravlja.

Kako je z denacifikacijo? Trenutno se nahaja okoli 7000 oseb, večji del iz poklicnih in upravniških slojev, v zbiralnih taboriščih, kjer čakajo na svoje razprave. Mogoče bo nürnberška razprava pospešila odločitev te zadeve, čeprav so označili novi avstrijski denacifikacijski zakon jedrnato kot »izrazito zmešnjavo«. Poleg tega je bilo odpuščenih iz šol in vseučilišč na stotine učiteljev in profesorjev. Vse to se nanaša le na britanski zasedbeni pas Avstrije. Z dunajske univerze je bilo odpuščenih 176 profesorjev in petnajst stolic je praznih, med njimi stolica za angleški jezik, dejstvo, ki bi zahtevalo daljše razlage. Mi smo pomagali nahraniti šolske otroke in pripraviti šolska poslopja, Francozi pa so osnovali mednarodno počitniško šolo za študente in Amerikanci konferenco za tehnično in podrejeno vzgojo.

Sledi vprašanje preseljenih oseb. Ako se ne oziramo na »Reichsdeutsche« in »Volksdeutsche«, ki žive večinoma izven taborišč, naštejemo v britanskem zasedbenem pasu v taboriščih okroglo 45.000 preseljenih oseb, v ameriškem 50.000 (skupno z več kakor 30.000 Židi, ki se nahajajo tu le prehodno) in v francoskem pasu 6000. Tu zopet pridemo do Rusije. Ne moremo zanikati dejstva, da so D.P.-jevci v glavnem bežali pred komunizmom, če ne pred Rusi samimi. Najboljše moči pri UNRRA-i se bavijo bolj z poglobitvijo svojega delovanja, kakor pa z izseljevanjem ljudi, ki jih ni mogoče repatriirati. Prava ironija je, da vrši najboljše vzgojno delo v Avstriji UNRRA v svojih taboriščih, od šole za bolniške strežnice v Leobnu pa do dijaškega doma v Gradcu, prispevka požrtvovalnih socijalnih delavcev številnih dežel. Krasne slike, ročni izdelki, glasbene in gledališke prireditve, ki jih najdemo v mnogih taboriščih, so svetle točke v nesrečnem svetu beguncev. Ako je bodoči uspeh Mednarodne begunske organizacije važen za Avstrijo, je bodočnost Organizacije za prehrano in poljedelstvo zanjo življensko važna, kajti na koncu koncev je glavna reforma za ozdravljenje Avstrije nepristranska razdelitev dobre hrane. Dunaj je v letošnjem poletju kljuboval zdravnikom. V glavnem po zaslugi zelenjave in sonca. Toda zima prihaja in pošiljke švedskega Rdečega križa niso neizčrpne. Trenutna razdelitev hrane je nezadostna in vsakdo se tega zaveda.

Ako je ta na široko orisana slika, ki smo jo zgoraj podali, popolnoma točna, vprašamo, kaj lahko stori Velika Britanija, da pomaga izpolniti to telesno in duševno praznino, ki jo je povzročil nacizem, vojna in denacifikacija in poleg vsega tega še zasedbeni pasovi in ruske metode. Ne podcenjujem uspešnosti ustanove British Council, ki je končno prinesla britansko glasbo in slikarstvo, balet in knjige povezani skupnosti. Toda mnogo stvari, ki so bolj osnovne, je še potrebnih, ako se hoče Avstrijo in vse, kar ima pomen za to lepo deželo, rešiti za civilizacijo in Evropo.

Po zemeljski obli

ZDRUŽENE DRŽAVE

Vršilec dolžnosti ameriškega zunanjega ministra Acheson je na tiskovni konferenci izjavil, da temelji zanimanje Združenih držav za volitve na Poljskem, v Grčiji ter Romuniji na obveznostih, ki izhajajo iz jaltskega, potsdamskega in moskovskih sporazumov. Acheson je dal to izjavo na vprašanje, iz kakšnih razlogov naj bi Združene države odločno protestirale zaradi volitev na Poljskem ,v Bolgariji in Romuniji, ne da bi istočasno protestirale glede Grčije in Španije. Acheson je nato prebral nekaj izjav iz omenjenih sporazumov, kjer so se tri velesile obvezale, da bodo pomagale osvobojenim narodom rešiti njihova politična in gospodarska vprašanja z demokratskimi metodami in v katerih posebno poudarjajo potrebo po svobodnih volitvah. Acheson je izjavil, da je skušala Amerika opozoriti prizadete vlade na dejstvo, da določil teh sporazumov ne izvajajo. Dejal je, da so Združene države povsod kjer so to opazile, protestirale ter istočasno o tem obvestile tudi Veliko Britanijo in Sovjetsko zvezo.

Glede Španije je Acheson dejal, da so Združene države iznesle svoje stališče v San Franciscu, Potsdamu in pred Združenimi narodi. Združene države odklanjajo Francov režim in nimajo za primerno, da bi Španija postala članica ZN, vendar pa je na španskem narodu, da spremeni položaj.

Glede Grčije je izjavil, da so Združene države skupno z Veliko Britanijo in Francijo na zahtevo grške vlade poslale opazovalce k volitvam. Sovjetska zveza vabila ni sprejela. Ameriška misija je sodelovala pri volitvah, pregledu novih vililnih imenikov za plebiscit in plebiscitu samemu. Zdaj pripravlja poročilo.

Na vprašanje o pariških glasovih, po katerih naj bi bilo verjetno, da bodo Združene države prekinile odnošaje z Romunijo, ker ni upoštevala ameriških nasvetov glede bodočih volitev, je Acheson izjavil, da so te govorice povsem neutemeljene.

Kakor poroča BBC, so pretekli teden sestavili zakonodajni program republikanske stranke za prihodnji Kongres. Ta program je delo izvršnega odbora predstavniške zbornice, ki se je zdaj zbral prvič po republikanski zmagi. Dopisnik BBC javlja iz Washingtona, da potrjujejo program predvidevanja, po katerih naj bi novi republikanski Kongres sprejel znižanje državnih izdatkov in zmanjšal oblast uprave, ki je do sedaj vladala s pomočjo nujnostnih ukrepov.

VELIKA BRITANIJA

Vlada Velike Britanije je poslala albanski vladi noto o vprašanju min v krfskem prelivu, kjer sta bila pretekli mesec poškodovana dva britanska rušilca. Noto so poslali preko Beograda, ker Britanija nima svojega zastopstva v Albaniji.

V razpravi v britanski spodnji zbornici je ministrski predsednik Attlee po prestolnem govoru kralja Jurija javil, da bo po vladnih načrtih trajala obvezna vojaška služba v britanski vojski ob koncu leta 1948 eno leto in pol. Dejal je, da upa, da bo vlada kesneje to dobo lahko skrajšala. Po odsluženem roku bodo možje za nekaj let prešli v rezervo, ki bo imela prostovoljni kader. Glavno je, da bodo morale biti rezervne sile sestavljene iz ljudi, ki so prej odslužili polno dobo vojaškega urjenja.

Attlee je dejal, da je razvoj tehnike moderne vojne povzročil, da je postala dežela bolj ranljiva. Anglija je zdaj del celine. Doseči jo je mogoče z napadi iz nje. Anglija je prej imela okrog sebe prostor, v katerem je lahko svobodno dihala, kadar pa bodo v bodoče nastale vojne, je to varnostno področje malo verjetno. Logično je, da skuša Anglija zaradi tega imeti učinkovito izvežbane in pripravljene oborožene sile.

Za Attleejem je spregovoril voditelj opozicije Winston Churchill. Izjavil je, da se svetovni položaj ni izboljšal in da se odnošaji med Britanijo in Sovjetsko zvezo stalno slabšajo, čeprav so zagotavljali, da bo socialistična vlada posebno dobro izhajala s sovjetsko vlado. Britanske in ameriške sile v Evropi so splahnele. Sovjetska armada, ki sloni na despotski obliki vlade, je bila ohranjena v Evropi v veliki moči in v veliki meri v vojni pripravljenosti.

Več kot tretjina Evrope je pod sovjetskim nadzorstvom. Sovjetska vojaška meja je na Labi.

Churchill je v začetku izvajanj govoril o evropskih Združenih državah. Rekel je, da je medpokrajinska zavest Evrope osnovni temelj svetovne organizacije in Združenih narodov.

Na banketu, ki ga je London priredil v čast novemu županu, je govoril tudi ministrski predsednik Attlee. Izrazil je optimizem, ki ga opravičuje pogled na preteklo leto. Po omembi uspehov, ki so jih dosegli pri demobilizaciji oboroženih sil in namestitvi odpuščenih v industriji ter nekaterih gospodarskih panogah se je dotaknil tudi mednarodnega položaja. Izjavil je, da bo Britanija še nadalje podpirala Združene narode. Omenil je obstrukcijo, napade propagande in slična dejanja, ki imajo namen, da postavijo organizacijo v slabo luč. Dejal je, da je jasno, da ZN ne bodo mogli služiti namenu, če bi jih uporabljali kot kraj za razpravljanje o raznih ideoloških sporih. Vsako vprašanje bi morali preučiti pod vidikom, ali lahko določena rešitev prispeva k miru in razumevanju. To je bil tudi razlog Bevinove potrpežljivosti, ko je izbegaval polemike vedno, kadar so med razpravami ZN, v določenem tisku ali po radiu napadali Britanijo.

Konservativni poslanec in bivši minister pri zavezniškem glavnem stanu za Sredozemlje Harold Mac Millan, je v govoru, ki ga je imel v Londonu, omenil vprašanje, ki ga je nedavno Winston Churchill stavil ministrskemu predsedniku Attleeju v spodnji zbornici glede števila sovjetskih divizij v Vzhodni Evropi. MacMillan je izjavil: »Vladi je bil znan odgovor, a ga ni dala. Maršal Stalin je dvakrat podal izjave z namenom, da pomiri zahodni svet, a mene ni niti najmanj prepričal. Nasprotno je to vzbudilo v meni neprijetne spomine na slično ravnanje, ki so se ga poslužili pred 10 leti. Nas ne zanima toliko to, kar maršal Stalin izjavi, ampak to, kar dela.«

JUGOSLAVIJA

Jugoslovanska politika je zadnje čase zelo aktivna tako v notranjosti države, kakor tudi izven nje. Največ komentarjev je pač zbudila izjava maršala Tita, ki zadeva jugoslovansko-italijansko mejo. Notranja politika pa je potekala v znamenju zveznih republiških volitev, pri katerih je Ljudska fronta dobila do 95% in še več glasov.

Kot je možno razbrati iz poročil, bo Jugoslaviji končno le uspelo, da bo dobila nazaj svoje brodovje ki ga zadržujejo Amerikanci v gornjem teku Donave. V zvezi s tem je izjavil poročevalec ameriškega zunanjega ministrstva, da Jugoslaviji doslej nikakor niso mogli vrniti ladij. Izjavo je podal v odgovor na vprašanje, ki se je nanašalo na objavo vesti iz Beograda, po kateri naj bi Jugoslavija zahtevala 6,750.000 dolarjev odškodnine zaradi zakasnele vrnitve.

Poročevalec je dodal, da zunanje ministrstvo o tem nima nobene uradne zahteve. Pojasnil je, da brodovje ne bi moglo biti prej vrnjeno zaradi porušenih mostov, ki so zapirali plovbo po Donavi. Izjavil je, da dvomi, da bi Jugoslavija predložila formalno zahtevo, ki bi bila po njegovem mnenju »skrajno nelogična«.

FRANCIJA

Francoski komunistični voditelj Maurice Thorez je takoj po objavi sporočila, s katerim zahteva komunist. stranka predsedniško mesto v vladi dal izjavo, v kateri je dejal: »Jaz bi jutri podpisal zavezniško pogodbo z Veliko Britanijo, če bi lahko dosegli rešitev nemškega vprašanja.«

»Potrebujemo varnost in vojno odškodnino. Do vseh zaveznikov gojimo iste občutke hvaležnosti in nočemo med njimi izbirati. Njihova zveza je za nas bistvena.«

Thorez je odločno zanikal glasove po katerih naj bi nekateri komunistični ministri zavirali francosko-britanska trgovinska pogajanja ter je dodal, da so bili vedno naklonjeni čimvečji razširitvi trgovinskega prometa.

POLJSKA

Po vesteh iz Londona je poljski zunanji minister, ki vodi poljsko odposlanstvo pri skupščini Združenih narodov, izročil štirim zunanjim ministrom noto, v kateri zahteva Poljska, da »ji dovolijo predložitev stališča in udeležbo na zasedanju Sveta zunanjih ministrov ko bodo obravnavali mirovno pogodbo z Nemčijo.«

Pred nedavnim so na Poljskem objavili dan volitev, ki so določene za 19. januar 1947. Socijalisti in komunisti imajo v tej zvezi že razgovore o delitvi oblasti. Socijalisti, ki upajo na veliko zmago zahtevajo zase nekaj prednosti pred komunistično stranko. Med drugim so baje zahtevali tudi predsedniško mesto v vladi, s čimer komunisti niso zadovoljni.

Nek uslužbenec poljskega zunanjega ministrstva je izjavil, da so se na novo pridobljenih ozemljih vse stranke razen Nikolajcykove sporazumele, da nastopijo enotno pri volitvah.

Komunistično glasilo »Glas Lidu« piše, da v volilni borbi ne bo šlo toliko za obstoj Poljske, kakor za zgradbo države. Osnutek za novo ustavo bodo takoj po volitvah predložili narodnemu svetu.

ROMUNIJA

Romunske opozicijske stranke so se pri zunanjih ministrih Velike Britanije, Združenih držav in Sovjetske zveze pritožile v zvezi s predvolilno borbo romunske vlade. Opozicijske stranke protestirajo zaradi črtanja številnih oseb iz volilnih imenikov in zahtevajo mednarodno posredovanje.

Velika Britanija in Združene države sta že poslali protestne note romunski vladi zaradi načina, kako pripravlja volitve.

V Bukarešto je prispela vest, da so v Topolovem tamkajšnji komunisti streljali na podpredsednika narodne kmečke stranke Mihalacheja, ki pa je ostal nepoškodovan. Začeli so s preiskavo.

Druga poročila iz Romunije pravijo, da se je pred vojaškim sodiščem v Bukarešti pričela razprava proti 91. obtožencem ki so obtoženi prevratnega delovanja proti sedanji vladi. Med obtoženimi je tudi sedemdesetletni general Nikolaj Radescu bivši romunski ministrski predsednik, ki je trenutno na Cipru. Sodili ga bodo v odsotnosti skupno s štiridesetimi drugimi domnevnimi voditelji »črnih suknjičev« (tajno romunsko gibanje).

»Reuter« dodaja, da je general Radescu prišel na Ciper iz Bukarešte dne 15. junija.

GRČIJA

Iz Makedonije in Tesalije so prispele vesti o močnem delovanju upornikov. V zadnjem tednu je bilo v Tesaliji več spopadov med uporniki in vladnimi četami. Po uradnih poročilih iz Soluna napredujejo očiščevalne akcije v osrednji Makedoniji. Upornikom so prizadeli velike izgube.

Grška vlada je predložila parlamentu zakonski načrt s katerim podeljuje »možem v gorah«, ki se bodo po enem mesecu od vstopa zakona v veljavo prijaviti oblastem, amnestijo. Po zakonskem načrtu ne bodo postopali proti osebam, ki so obtožene kršitev dekreta iz junija 1946. ki vsebuje »izredne ukrepe za javni red.«

ALBANIJA

Albansko poslaništvo v Beogradu je izjavilo, da je britanska vlada 10. novembra poslala preko albanskega poslaništva v Beogradu albanski vladi noto, po kateri naj bi Velika Britanija 12. novembra poskrbela za odstranitev min v Krfskem prelivu.

Izjava dodaja, da je albansko poslaništvo po navodilih svoje vlade obvestilo britansko veleposlaništvo, da protestira proti enostranski odločitvi britanske vlade v zvezi z albanskimi teritorialnimi vodami v tem prelivu.

Albanija ne vidi v očiščevanju preliva s strani britanskega brodovja nobene težave, predlaga pa, naj imenujejo zaradi razpravljanja o vprašanju mešano komisijo.

Albanska vlada je od britanske vlade zahtevala, naj omeji očiščevanje min le na oni del preliva, ki ne spada pod albanske teritorialne vode.

Jugoslovanska poročevalska agencija je sporočila, da je albanski ministrski predsednik, general Enver Hodža poslal glavnemu tajniku Združenih narodov Trygve Lieju brzojavko, v kateri ga obvešča o britanski noti in o albanskem odgovoru.

Po drugi strani pa so v Londonu iz verodostojnega vira izvedeli, da Velika Britanija ne vidi razloga, da bi spremenila sklep o odstranitvi min v Krfskem prelivu, kot so to sporočili albanski vladi v noti z dne 10. novembra.

Znano je, da je ustanova, kateri je poverjeno nadzorstvo nad očiščevanjem min v področju Sredozemlja, določila Veliki Britaniji nalogo, da očisti Krfski preliv.

Pas morja, ki ga bo očistila Velika Britanija, je bil označen z mednarodnim sporazumom, tako da bi nasprotje z albanskim prigovorom, naj ne očistijo albanskih teritorialnih voda, lahko nastalo edino v tem primeru, če bi obstajal dvom o obsežnosti preliva, na katerega se nanaša sporazum.

Albanska vlada je odgovorila tudi na obvestilo Združenih držav o odpoklicu ameriškega političnega zastopnika v Albaniji. Albanska vlada obtožuje ameriško vlado, da je napravila iz vprašanja predvojnih obveznosti eno izmed glavnih ovir za vzpostavitev diplomatskih odnošajev med obema državama. Trdi, da je albanska vlada v noti meseca avgusta stavila prijateljske predloge, po katerih so priznavali vse pogodbe med Združenimi državami in Albanijo ter predlagali preureditev nekaterih dvostranskih pogodb, kadar bi imenovali ameriškega veleposlanika v Tirani.

NEMČIJA

»Reuterjev« dopisnik poroča, da dobivata berlinski parlament in občinska uprava s prihodom socialnih demokratov na vodstvo uprave in na važnejša mesta, popolnoma nove oblike. Pristaši komunistične stranke, ki jih je že nekaj dni po osvojitvi mesta postavil na vse vodilne položaje sovjetski poveljnik Berlina, se pripravljajo, da bodo ta mesta zapustili; na njihova mesta prihajajo demokrati.

Novi mestni parlament bo moral na prvi seji potrditi imenovanja na upravna mesta in v vodstva raznih mestnih okrajev v Berlinu, o katerih so se sporazumele politične stranke. V novem berlinskem parlamentu bodo stranke zastopane takole: od celokupnega števila 100 moških in 30 ženskih zastopnikov bodo imeli socialni demokrati, ki so dobili večino glasov 47 moških in 16 ženskih zastopnikov; krščanski demokrati 24 moških in 5 ženskih zastopnikov, enotna socialistična stranka 20 moških in 6 ženskih, liberalni demokrati pa 9 moških in 3 ženske zastopnike.

Sedež parlamenta bo začasno v prostorni sejni dvorani stare mestne hiše, dokler ne bodo dovršili nove konferenčne dvorane na drugi strani ulice.

Vsa imenovanja bodo odobrili zavezniki. Predvidevajo, da bo v mestni upravi izmed 16 svetovalcev polovica socialnih demokratov, štirje krščanski demokrati, dva liberalca in dva člana enotne socialistične stranke. Skoraj verjetno je, da bo postal župan Berlina sedanji župan v Wilmersdofu dr. Otto Ostrowski. Verjetno je, da bodo komunisti izgubili važno mesto pri vodstvu odseka za javno vzgojo. Znano je tudi, da so socialni demokrati izdelali načrte za važne izpremembe v vodstvu berlinske univerze, ki je zdaj popolnoma pod vplivom komunistov. Socialni demokrati zahtevajo tudi, da preneha komunistični vpliv pri berlinskem radiu, v pogledu katerega zahtevajo, da ga izroče Nemcem, ki zatrjujejo, da so sposobni sami voditi radio brez vmešavanja zasedbenih oblasti.

Drobne novice

Maršal Tito je sprejel romunskega veleposlanika v Beogradu g. Vianua. Sprejemu je prisostvoval pomočnik ministra za zunanje zadeve dr. V. Velebit.

*

V Albaniji so svečano proslavili 5. obletnico ustanovitve Komunistične partije. KPA je bila ustanovljena 8. novembra 1941.

*

11. novembra so se narodi Jugoslavije spominjali pogodbe med Italijo in Jugoslavijo, po kateri je prišlo pod italijansko oblast 600 tisoč Jugoslovanov. Pogodba je bila podpisana 11. novembra 1920 v Rapallu. Isti dan so praznovali v Jugoslaviji prvo obletnico volitev v Ustavodajno skupščino Ljudske republike Jugoslavije.

*

Glavna skupščina organizacije ZN je odobrila sprejem Afganistana, Islanda in Švedske v Org. Združenih narodov. Sklenili so tudi, da bodo razpravljali o stalnem sedežu UNO v Združenih državah.

*

Minister za zunanje zadeve Sovjetske zveze V. H. Molotov je obiskal 7. nov. v spremstvu sovjetskega veleposlanika v USA Novikova ameriško zunanje ministrstvo. Nato je obiskal Molotov tudi prezidenta Trumana.

*

V Belgiji je nastala vladna kriza, ki jo je povzročil odstop štirih komunističnih ministrov. To je že šesta kriza v belgijski vladi, ki so jo pa zadovoljivo rešili.

*

Zaradi mnenja, ki se ni strinjalo z mnenjem ministrskega predsednika, je odstopil grški minister za delo. Razlika se je pokazala, ko je v nekem sporu s strokovno zvezo, grška vlada upoštevala angleške nasvete.

Novice v enem stavku

Varšavska radijska postaja je sporočila, da so splošne volitve na Poljskem določili za 19. januar 1947.

Za podpoveljnika britanskega brodovja v Sredozemlju je bil z veljavnostjo od 7. januarja 1947. imenovan viceadmiral sir Cecil Harcourt.

Na britanskem poslaništvu v Lisboni so zaradi morebitnih akcij židovskih teroristov uvedli varnostne ukrepe; menijo, da bodo tja z letalom poslali iz Londona posebne agente.

V Halifax v Kanado je prispel prvi oddelek 1700 poljskih vojakov (izmed 4000), ki so se bojevali s Kanadčani v Sredozemlju in ki so jih nedavno izbrali za kmetska dela v Kanadi.

Neapeljsko pristanišče je prišlo popolnoma pod upravo italijanskih oblasti.

Pandit Nehru je v osrednji zbornici sporočil ,da je sovjetski zunanji minister Molotov izrazil željo po izmenjavi diplomatskih predstavnikov z Indijo.

V Indiji se je položaj izboljšal; pripetil se ni nikak incident.

Izpod domače lipe

VELIKOVEC

V tistih hudih časih, ko je duša slovenskemu narodu stopila do grla, v tistih težkih letih, ko je nemški konj grozil s kopitom pomendrati slovenski narod, v dneh, ko so padali tisoči in tisoči naših sinov in hčera in ko ni bilo nobenega upanja več, da bi zajadral čolnič slovenskega naroda k varnemu in trdnemu bregu, so se zbrali in odšli v boj za svobodo svojega naroda. Njihova prijateljica je bila puška, njih domovanje pečine Svinje planine, njihova streha obširni gozdovi, njihova postelja sneg in zemlja, za katero so se borili. Odšli so in niso se vrnili več. Živi nič več. Njih kri je pojila slovensko zemljo, njihova trupla so jo gnojila. Razmetani po gozdovih, razmrcvarjeni in izmučeni so se vrnili v nedeljo 17. novembra na velikovško pokopališče. Nihče ni vedel njih imen. Vsem je enako ime, brez razlike stanu, narodnosti in naziranja: Borci za svobodo, borci ki so dali življenje, zanjo. Nihče ni bil več ali manj. Vsi so bili tovariši v boju in smrti.

V nedeljo popodne so jih položili na velikovškem pokopališču v skupen grob. Trinosemdeset jih je bilo. Dva so pokopali na domačem pokopališču. Pri pogrebu se je zbrala več tisočglava množica ljudi in se poslovila od padlih borcev. Ob velikanskem grobu so mrtve pozdravljale zastave: britanska — med padlimi je bil tudi angleški major — sovjetska, ameriška, francoska, jugoslovanska, slovenska in avstrijska. K pogrebu so prišla številna zastopstva, vojaška in civilna. Od vojaških so bila: britansko, sovjetsko, jugoslovansko. Ob dveh popoldne se je pričel proti pokopališču pomikati sprevod. V sprevodu so nesli neznanega borca, na kar se je na pokopališču začela pogrebna svečanost. Po cerkvenih obredih so se od mrtvih poslovili zastopniki raznih organizacij in zastopstev. Prvi je spregovoril šentruperški župnik dr. Zeichen, nato zastopnik avstrijskega »Črnega križa«, zastopnik velikovškega glavarja, zastopnik Pokrajinskega odbora OF za slovensko Koroško, zastopnik koroških partizanov, zastopnik Jugoslovanske armade, zastopnik Sovjetske armade, zastopnik Britanskih zasedbenih čet, zastopnik Komunistične stranke za Koroško, zastopnik političnih preganjancev in še drugi.

Pogrebne svečanosti je zaključila pesem »Oj Doberdob«.

ŠMIHEL NAD PLIBERKOM

Pri nas je sedaj veliko porok. Ne vem, ali bo mrzla zima, ali kaj, da tako vse skupaj tišči. Zadnjo nedeljo so jih oklicali kar devet parov. Bog daj tem mladim poročencem veliko blagoslova! Ni mi pa všeč, da je skoraj vsaka poroka nekako omadeževana s prekomernim pitjem in neprimerno zabavo. Zvečer se zbere na kraju, kjer se vrši svadba, iz bližnje okolice mladina obojega spola in skoraj do jutra popiva in raja. Isto se ponovi nedeljo pred ali po poroki, ko se morata ženin in nevesta od svojega samskega stanu odkupiti. Mladina, zlasti še nedoletna, je vsa neumna na te nočne zabave. To je zelo nezdrav pojav v organizmu našega narodnega življenja. In to v resnih časih, ko bi morala mladina z vsemi svojimi mladimi silami graditi na razvalinah starega novo življenje. Zlasti velja to še za koroške Slovence. Taka netrezna mladina ni nikak up naše narodne bodočnosti, ampak je bolj obup, ker narodnemu sovražniku še pomaga izkopavati temelje pravega narodnega življenja.

*

V sredo, 20. novembra sta se v tukajšnji župni cerkvi poročila Marija Vauti, Haninova iz Šmihela in Franc Fera, Pungratnikov iz Dvora. Poročil ju je nevestin stric g. Vauti, župnik iz Sel. Haninova Micka je bila kot dekle pridna in požrtvovalna delavka v naših verskih in narodno prosvetnih organizacijah. Pričakujemo, da tudi v bodoče ne bo popolnoma prenehala s sodelovanjem. Do sedaj je bila dobro slovensko dekle, odslej pa naj bo dobra slovenska žena in mati! Ugajala nam je njena svatba, kjer ni bilo slišati kričeče godbe in norega rajanja pozno v noč, ampak je domači pevski zbor zapel vse lepe narodne pesmi, med katere so bile pomešane družabne igre in smešnice. Mladima zakoncema želimo Šmihelčani veliko sreče in zadovoljstva.

NA DRAVI

Pred nedavnim smo imeli pri nas šolsko proslavo, na kateri so naši šolarji prav lepo zapeli dve pesmi in sicer »Nmav čez izaro« in »Po Koroškem, po Kranjskem«. Starši smo bili zelo veseli, ko smo videli, da naša domača beseda ni v vseh šolah v kot postavljena. Morda se je tudi v drugih krajih v tem oziru že kaj spremenilo. Treba je pač dati vsakemu svoje, če hočejo, da bomo mogli živeti v miru in sreči.

MOHLIČE

Od 6. oktobra pa do 7. novembra smo imeli vsak teden pogreb. Dne 30. oktobra je umrla Homarjeva mama. Večer svojega življenja je hotela preživeti pri svoji hčerki v Mariboru, pa ji je Bog namenil drugače. Bomba je podrla hišo, v kateri je stanovala hčerka in tako je našla mati zatočišče pri svojem sinu, ki ji je z ljubeznijo stregel do smrti. Pokopali smo jo na kamenskem pokopališču zraven rajnega moža Ožmavca.

Dne 3. novembra je umrl Andrejčev Jozej, star 63 let. Delal je kot dninar v Škocijanski, Kamenski in Mohliški župniji. Ko je obnemogel, se ga je usmilila njegova sestra in mu stregla na zadnjo uro. Ta mesec smo pokopali še našega starega kovača Johana Planteva v Goričah, ki je bil rojen leta 1877.

Naj bo Bog vsem skupaj dober plačnik in naj jim da večni mir in pokoj.

REBERCA

Vse poletje se ni pri nas nič zganilo. Saj ni časa za novice, ko pa imamo toliko dela, da moramo še ponoči na delo v našo tovarno. Te dni smo pa le doživeli nekaj posebnega. Najprej so naši fantje zapeli podoknico pri Črnezlju v Podkraju, potem smo pa od tam spremili mlado nevesto Cilko Hobel k oltarju na sv. Martina dan. Njej in ženinu, Tončku Knezu iz Lobnika želimo obilo sreče na novem domu v visokih planinah. Na mnoga leta!

BRDA OB BAŠKEM JEZERU

V soboto 10. novembra se je zbrala vsa vas v prostorih Ašganovega hotela, čigar gospodar je ta dan praznoval sedemdesetletnico. Mož je vseskozi priljubljen in od vseh spoštovan. Že od mladih let je bil pri cerkvenem pevskem zboru in še danes ga lahko vidite vsako nedeljo na koru med pevci. Ob njegovi sedemdesetletnici mu je nečakinja deklamirala pesem, ki jo je za to priliko zložil g. župnik Hans Maierhofer, sedaj v pokoju. Pevski zbor mu je zapel nekaj lepih pesmi in se mu na ta način zahvalil za sodelovanje. Tudi mi mu želimo vse najboljše s prošnjo, da mu da Bog dočakati še mnogo let v zdravju in zadovoljstvu.

Sadjakova družina iz Rinkol

Igralci iz Škocijana („Razvalina življenja")

Slovenski primorski književniki

Pred vojno so se slovenski visokošolci z Gorenjske organizirali v posebno kulturno društvo, ki si je med drugim nadelo nalogo, da vsem kulturnim delavcem, ki so bili rojeni na Gorenjskem, postavi na njihovih domovih spominske plošče; v hiši pa so postavili posebno omarico, v katero so dali lepo vezana pesniška ali pisateljska dela dotičnega kulturnika. Saj morda marsikaka vas ni niti vedela, da je bil rojen v njej velik Slovenec. Ali ga je morda poznala samo po imenu in nič več. Visokošolci so proslavili odkritje spominske plošče, govorili so o delu moža, ki so mu postavljali spomenik in tako so ga tudi ljudje spoznali. Če je prišel tujec v vas, je videl in si zapomnil, katerega pisatelja je vas rodila.

Pa ne samo Gorenjska, Koroška, Štajerska, Notranjska in Dolenjska imajo svoje kulturne delavce. Tudi Primorska ne ostaja za njimi, le da so njeni možje malo manj znani, zato si jih malo pobliže oglejmo.

Da je treba dati knjigo otroku sta čutila brata Pavlica Andrej in Pavlica Josip iz Riheberka.

Josip je bil rojen 1861 in je umrl 1902. v Gorici. Gimnazijske študije je končal v Gorici, kjer je vstopil potem v bogoslovje. Na Dunaju in v Rimu pa je potem še izpopolnil svojo teološko izobrazbo. Ko je bil odšel Mahnič iz Gorice je predaval Pavlica novi zakon na osrednjem bogoslovnem učilišču v Gorici.

Pavlica je bil zelo nadarjen, duhovit in izobražen mož. Pisal je lepo slovenščino in je bil velik Slovan. Vendar si je nalagal zelo veliko dela. Zaradi tega je tudi omagal. Kot duhovnik in duhovni vodja v semenišču je napisal najrazličnejša dela z versko, filozofsko in teološko vsebino. Kot kulturni delavec pa je objavil svoje črtice z literarno tendenco. Sodelavec »Doma in sveta« je bil takoj v prvih tednikih. V črtici »Ne utegnem« je duhovito opisal neurejenost sodobnega učenja in tako je še v marsikateri njegovi črtici čutiti vzgojni namen. Kot socialni delavec se je mnogo bavil s socialnimi vprašanji in je napisal več del s tako vsebino. Tako je pisal o »Socialističnih skrajnih nazorih v ženstvu«, o »Svobodi in oblasti ljudstva«, o »Krščanski demokraciji«, o »Bistvu kapitalizma«; v tej razpravi skuša dokazati, da je bistvo kapitalizma obrestovanje in bistvo obrestovanja oderuštvo, vendar se ti enačbi ne dasta v vsem obsegu vzdržati. Delo Josipa Pavlice je za njegov čas vendar pomembno in važno. Če ga merimo s sodobnimi merili, nam marsikaj staro zveni, vendar je v tisti dobi bilo delo potrebno in aktualno, potrebno kot stopnica k nadaljnjemu napredku današnjih dni.

Tudi njegov pet let mlajši brat Andrej je bil duhovnik. Izobraževal se je, podobno kot njegov brat, v Gorici in na Dunaju, kjer je tudi promoviral in kasneje postal profesor na stolici za staro zavezo na goriškem bogoslovju.

Njegovo literarno delo je raznovrstno. Pisal je črtice in dramatske prizore za otroški list »Angeljček«. Nekaj njegovih spisov je izšlo v posebnih knjigah. Tako Pesmi v čast Materi Božji svetogorski. V »Rimskem katoliku« je objavil razpravo o nagoti v umetnosti, kjer z verskimi, naravnoetičnimi in estetskimi razlogi dokazuje da umetnost na splošno ne sme predstavljati popolnoma nagega človeškega telesa. Za revijo »Čas« pa je napisal vrsto razprav in razpravic. Največ pa se je bavil s socialnimi vprašanji. Pisal je o zasebni lastnini, o socialni demokraciji, o Marksovem nauku in podobno. Književnosti se je spet približal z razpravo o Naši metriki v luči hebrejske metrike z dostavkom: Prepir za ritem in metrum. Razpravo je napisal ob razpravah literarnega zgodovinarja Žigona o Prešernovi metriki.

Lea Faturjeva je kot prva ženska pisateljica s Primorske začela literarno delati. Druga za njo je nastopila Marica-Bartol-Nadlišek, rojena 1867 v Trstu. Bila je učiteljica najprej na Preseku, potem pa pri Svetem Ivanu v Trstu. V devetdesetih letih preteklega stoletja je bila glavna voditeljica in buditeljica narodnega in prosvetnega gibanja med slovenskim ženstvom v Trstu in slovenski okolici. V tem svojem narodnem udejstvovanju je bila odlična sotrudnica slovenskih listov »Edinosti« in »Slovenskega naroda« in je urejevala list »Slovenko«, ki je izhajal od 1897—1900. Istočasno pa se je posvetila tudi pripovedništvu. Pisala je povesti in slike iz tržaškega velikomestnega okrožja in iz učiteljskega življenja. Bartol-Nadlišnikova je torej uvedla Trst in tržaško življenje v slovensko pripovedništvo. Saj pa je tudi kot rojena tržačanka to življenje poznala. Razen tega je živela ves čas v Trstu in njegovi najbližji okolici.

V vasi Ponikve pri Tolminu je bil rojen Josip Kobal (1870. leta), ki se pa zaradi zgodnje smrti ni mogel povsem razviti v pesnika. Gimnazijo je študiral v Gorici, a se je moral kot sedmošolec vrniti na svoj dom, ker je začutil kal bolezni v sebi. Najprej se je oglasil kot pesnik v »Slovanu«, kasneje pa je objavil v mariborski »Ljudski knjižnici« povest »V dragi«. Po njegovi smrti je izšlo še nekaj pesmi v listu »Soča«, precej pa jih je ostalo v rokopisu. Tako je zadela ista usoda mladega Kobala kot nešteto drugih slovenskih nadarjenih mladih pisateljev in pesnikov, ki so v revščini umirali v najlepših letih življenja.

Iz Štanjela pri Gorici je bil Abram Jože, ki je tudi zložil več pesmi, razen tega pa tudi prevajal iz drugih slovanskih literatur. Nižjo gimnazijo je končal v Gorici, višjo šolo pa v Ljubljani, od koder se je spet vrnil v svojo ožjo domovino, kjer je vztopil v bogoslovje. Kot duhovnik je deloval v mnogih krajih goriške nadškofije. Že kot višješolec je bil med ožjimi prijatelji Janeza Evangelista Kreka, kar je določilo značaj njegovega dela. Evangelistove socialne ideje so našle globok odmev v njegovi duši. V mladosti je sam pisal pesmi in jih priobčeval v »Primorskem listu«, kasneje pa se je zlasti posvetil ukrajinski književnosti. Ponovno se je vračal k Ševčenku in ukrajinskim narodnim pesmim; prevode je objavljal v »Domu in svetu«, 1907 je izdal prevod Ševčenkovega »Kobzarja« z zgodovinskim uvodom ter »Hajdamakov«.

Napisal je dalje tudi več člankov, ki se nanašajo na planinstvo in je v Trenti čuval našim planinam slovenski značaj ter pomagal Slovenskemu planinskemu društvu, da je prepreglo trentsko pogorje s planinskimi potmi. Ustanavljal je kulturna in izobraževalna društva, pa tudi gospodarske in verske organizacije.

(Konec na 5. strani)

Pisana poljana

IZGUBLJENI GREHI

»Aha, Vinko je bil zopet zraven!« tako so rekli v Zapotju navadno vselej, kadar se je prigodila kaka budalost. Močnikov Vinko je bil zmeraj vsega kriv; šele osem let mu je bilo, pa je bil že cel navihanec. Vedno je napravil kaj takega, da so se nekateri jezili, drugi pa smejali.

»Kaj bo, kadar dorase!« so se bali vaščani, mnogi pa so menili, da bo dečka z leti srečala pamet.

Dražiti pse in mačke mu je bila najljubša zabava. Če je le mogel, je naščuval domačega »Murčka« na sosedovo mačko. »Maca«, tako so jo klicali, pa je bila prebrisana živalca ter si je znala vedno spretno pomagati. Samo ozrla se je okrog sebe in že je bila na najbližnjem drevesu.

»Škoda, ker je vse okrog toliko drevja«, si je mislil in sklenil prirediti svojo bojno igro nekje na travniku — tam, kjer ni daleč naokoli nobenega drevesa.

Vjel je sosedovo Maco,poklical Murčka in odšli so nekega dneva vsi trije na planoto. Vso pot se je veselil in pravil psetu, kako bo prijetno, zakaj muca mu tamkaj ne bo mogla uiti. »Toda umoriti jo ne smeš!« mu je zabičal. Trdno se je odločil, da bo pomagal onemu, ki bo slabejši.

Tako so dospeli na travnik za vasjo, kjer se je krog in krog raztezala ravnina. Murček je bil že pripravljen na spopad ter se je med tankim lajanjem zaganjal v dečka, a Maca se ni dala izluščiti iz njegovega naročja. Naposled se mu je le posrečilo, da jo je postavil na tla, kjer je takoj zaslutila nevarnost. Strašno se ji je naježila dlaka in sprednji nožici sta brezhibno delovali. Psiče, ki je že pričelo naskakovati, jih je dobilo po gobcu in tako so bili odbiti prvi napadi. Murček je za hip odnehal, da si je oblizal krvavi gobček. Maca pa — ne bodi lena — hop! in že je sedela na dečkovi glavi.

Murček se je opogumil, vzpel se je po Vinku ter jo skušal doseči. Vselej ko je začutil ostrino njenih krempljev, je zacvilil in odskočil, muca pa je neprenehoma nadaljevala svojo bojevito delo in sekala po dečkovem obrazu. Ves je bil že opraskan ter je pričel bežati. Med potjo se je otrkaval z obema rokama, toda mačka se je kakor prirasla držala njegove glave vse do gozdiča, kjer je odskočila ter si poiskala boljše zavetje.

Ta dogodek je dečka silno potrl in osramotil, tako da se je nekaj dni ljudem prikrival. Sram ga je bilo zaradi prask, ki so bile razpeljane po njegovem licu, vsled česar mu je vsak hudomušno ponagajal. Nadlegovale pa so ga še druge neprijetne skrbi — bližal se je namreč dan spovedi, na katero so se v šoli že dalj časa pripravljali. Kakor je vsako delo odvisno od priprave, tako je za spoved izpraševanje vesti najbolj važnega pomena. Zato je katehet priporočil učencem, naj si vsak doma napiše na listič svoje grehe ter ga vzame v cerkev.

Vinko je s pisanjem dolgo odlašal, nekega dneva pa ko je bil sam doma, se je naposled le odločil. Iztrgal je iz zvezka listič, poiskal svinčnik in sedel za mizo. Toda roka se mu je ustavljala in svinčnik odlomil, kakor da se je upiral zaupati tajnosti ubogemu papirju. Videl je, da je laže nekaj napraviti, kot naposled priznavati. Kesal se je svojih nerodnosti, še preden je začel pisati.

Treba se je bilo požuriti, dokler je sam in ga nihče ne moti. Najprej je segel po stvareh, ki so se mu zdele najbolj važne. »Sod sem spustil v dolino«, je zapisal najprej in premišljal, ali spada res to dejanje na prvo mesto. »Seveda, sosed je klel«, se je vest takoj oglasila. »Kolo mi je ušlo po bregu«, je hotel nekoliko olajšati, a vest ga je zavrnila, da ga je namenoma poslal v dolino. »Svinje sem izpustil iz hleva«, je bilo dejanje, katero mu je vest najbolj pograjala. Zato, ker je poteklo skoro pol dneva, predno so jih našli in spravili iz gozda. »Petelina sem skril pod kad«, se je domislil in se pričel smejati. »Toda živalca bi bila skoro poginila od lakote«, ga je vest zavrnila. »Ptičke sem lovil in razdiral gnezda«, se je spomnil in vest ga je zopet ostro pograjala.

Tako si je temeljito izprašal vest in skrbno zapisal vse, kar mu je prišlo na misel. Končno je dodal še svoje ime in spravil listič v žep svoje praznične obleke. Tu naj počaka do spovedi, kjer ga bo prečital ter se tako izognil nevarnosti, da bi kaj pozabil.

Dan obtožbe se je hitro bližal. Vinko se jo postavil pred spovednico in čakal, da pride na vrsto. Poprej je hotel še prečitati grehe, toda listka ni bilo v nobenem žepu. Kar vroče mu je postalo, tako ga je zaskrbelo. Ali ga je izgubil, ali pa mu ga je kdo ukradel, kaj drugega se ni moglo zgoditi. Pa saj je znal vsebino še na pamet in bo spoved vzlic temu dobro opravil.

Domov se je odpravil s trdnim sklepom, da se bo poboljšal. Med potjo ga je srečal sosed Križman ter ga je srepo pogledal. »Aha, paglavec, ti si mi spustil sod v dolino!« je zakričal in segel, da bi ga zagrabil. Dečku pa se je vendarle posrečilo ubežati.

Komaj se je nekoliko oddahnil, že se mu je pojavil za petami sosed Lotrič ter ga pričel robato oštevati. Zaradi kolesa, ki mu je ušlo navzdol po bregu ter se je razbilo. Vinko je moral zopet bežati.

Zavil je po ovinku na stransko stezo, da bi se izognil vsakemu neprijetnemu naključju. Tu pa je naletel na Smrčajko, kateri je izpustil svinje iz hleva. »Le čakaj, me, grdoba!« se je jezila in vihtela dolgo palico. »Ne boš se hvalil, kadar prideva skupaj!« — Pelinka mu je že od daleč grozila z metlo, ker ji je poveznil pod kad petelina, po katerem je točila grenke solze, meneč, da ga je vzela lisica.

Samo branjevka Meta se mu je ob srečanju porogljivo muzala. Ona je našla njegove izgubljene grehe ter jih brž razglasila po vsej vasi kot zanimivo dnevno novico.

Preganjanje razjarjenih sosedov je obrnil Vinko za pokoro, ki ga je še bolj utrdila v trdnih sklepih in povzročila, da se je res poboljšal.

ZADNJI BATALJON

(Nadaljevanje)

V mraku so tu in tam švignile ob reki rakete v zrak. Potem so se oglasili počasni, odsekani streli strojnic. Kmalu je objela vse trda tema in tišina. Visoko nekje je brnelo letalo. Za nekaj trenutkov je razsvetlila temo odvržena svetilna krogla. In potem zopet mir, blagodajen mir. Bil je 15. april in nedelja.

*

Zunaj je bil še trd mrak, ko sta Vilček in Tonč planila z ležišča. Prebudilo ju je oddaljeno bobnenje. Prav tako je pogrmevalo, kot v poletnih večerih, ko se pripravlja k nevihti. A tu ni hotelo biti konca. Bobnenje je prihajalo vse bližje, vedno bližje in kmalu je bobnelo vse ozračje. V klet so planili vojaki, ki so prenočevali na bližnjem škednju. Nekdo je kriknil: »Trommelfeuer!« in potem je bilo vsem vse jasno. To jutro, bil je 16. april, je prineslo uvod pričakovane velike ofenzive. Vojaki so posedli po tleh, kadili cigareto za cigareto in topo ždeli v mrak. Potem je pričelo treskati v bližini. Zračni puh je udrl šipe na kletnem oknu in zasmrdelo je po razstrelivu. S stropa se je rušil omet. Tonč je potegnil Vilčka k sebi.

»Tu v kotu smo na varnem in okno je tudi blizu, če nas zasuje«, je poučeval fanta. Pogledal je na uro. Pet je in skozi okno sili že nov dan. Zunaj bobni brez prestanka. In potem je šest, pol sedmih, sedem in še večno noče biti konca.

V klet je planil podoficir, vodja bataljonske telefonske centrale. Šop žarkov žepne svetilke je ošinjal bleda, prestrašena lica in obstal je v kotu pod oknom. Zveza k metalcem granat je bila prekinjena. Tonč in Vilček morata ven.

Ko sta zunaj, je ozračje polno dima in smrada. V kratkih presledkih tulijo v zraku težki izstrelki in ko se naokoli zarijevajo v zemljo, pretrese ozračje oglušujoč tresk in mogočen curek prsti se dvigne k nebu. Vsa zgrožena sta hotela nazaj v zakloniščе, a podoficir je s pištolo v rokah ponovil povelje.

»Marija nama stoj ob strani!« je zabrbral Tonč in potegnil Vilčka za seboj. Pri bataljonskem štabu sta poiskala žico in ji sledila. Par sto metrov dolga pot se je vlekla v neskončnost. Ko je v zraku zopet zatulilo, sta poiskala zavetja na tleh. Minute dolgo sta ležala v blatnem jarku in misli obeh so vročično begale in sklepale: ali naj bo to slovo od življenja, tu nekje v jarku, prav po pasje? In kako daleč je še do ruskih postojank?

Ko sta bila na cilju, so prvi sončni žarki silili skozi meglo. Toda metalcev granat ni bilo več. Dobili so par polnih zadetkov. Vse naokoli je bilo postlano z razmesarjenimi trupli, ranjenci so kričali in prosili pomoči. Ozračje pa je še vedno hreščalo. Vilčku so od groze šklepetali zobje.

»Nazaj fant, ven iz tega pekla«, je kričal Tonč. Toda pot nazaj je bila še težavnejša, res pravi pekel. Preko vrhov visokih borovcev je še vedno zamolklo tulilo. Če je presunljivo zavijalo prav nad njima, sta se stisnila k tlom. Potem so se lomili naokrog mogočni borovci kot slamnate bilke. Ostala sta negibna, dolgo, dolgo — in čakala. Morda je bilo le par minut, njima se je zdela večnost. Potem se je hreščanje oddaljilo. V bližini je regljala strojnica, divje in smrtonosno.

Ko sta se vrnila, je Tonč kratko javil: »Metalcev granat ni več...« Potem se je pogreznil v topo ždenje.

Rusi so vtisnili desno krilo nemških postojank. Oni v sprednjih jarkih in oni pri bataljonskem štabu mislijo na umik ali predajo. Toda iz varnega ozadja daje regiment vedno znova povelje: »Vztrajati do zadnjega, ubežnike takoj postreliti!« Stan bataljonskega štaba je ves v razvalinah, oni v liniji že 72 ur nimajo spanja, tudi dovoz hrane iz Frankfurta ni več reden. In po osmih dneh je upadel bataljon za polovico. Večina pogrešanih se je v noči prebila k Rusom, ki so v velikem krogu obšli nemške postojanke. Do Frankfurta je prosta še samo cesta pod železniškim nasipom.

Za Tonča in Vilčka je postalo marsikaj samoposebi umljivo: da je treba v ognju, podnevi in ponoči ven, da so noči skoraj brez spanja in da je treba na tesno zategniti hlačni jermen. Ob mirnejših urah so pri štabu polagali v dolge vrste mrtvece in ranjence. Tudi za tako vrsto slik se je v njiju vrival brezbrižen občutek. Samo včasih, ko je zunaj potihnil vojni hrum, so se rade obnavljale v njiju podobe: razmesarjena trupla, bridko spačeni obrazi mrtvecev — in čudno, nič groze ni bilo več v njiju. Ko se je Tonč zazrl v Vilčkov obraz, je računal: osem dni je preteklo doslej. Pa se je fantov obraz postaral v teh nekaj dneh za par let. Ostre črte so se risale ob Vilčkovih še napol otroških ustnih.

*

Potem je prišlo povelje za splošen umik.

»Kam?« je spraševal Vilček.

»Domov. Saj vidiš, da je konec.« Tonč je že kar živo videl pred seboj svojo domačijo. Če bo treba, peš jo bosta ubrala z Vilčkom proti domu. — V nočeh se je bočilo nad njima jasno nebo, za njima so še vedno sekale in orale granate, vmes je ropotala strojnica. Čudno, da je vse to stopalo v ozadje, ta počastna slika märkiške ravnine. Na njeno mesto je stopil živ, hrepeneč pogled k zvezdnatem nebu.

»Vilček, glej, ta lepa in velika zvezda sije zdaj tudi našim doma...« In tiho je mislil dalje. Na misel mu je prišel že skoraj pozabljeni verz, ki se ga je nekoč učil v šoli. »Pridi zvezda naša, pridi, jasne v nas upri oči...« In skoraj šepetaje je nadaljeval: »...da moj rod te zopet vidi, zvezda naša srečnih dni...«

»Kaj praviš?« se je začudil Vilček.

»Nič«, je odkimal Tonč. In kar svečano mu je bilo pri srcu, ko je v daljavi potihnilo treskanje. Namesto njega se je oglasila zvočna koračnica. Iz ruskih zvočnikov je nekje ob strani donelo: Udajte se, odložite orožje, pridite k nam! Vojna je izgubljena! — In potem zopet koračnica. Da, ko bi imeli krila, sta mislila Tonč in Vilček. Tako pa, pot nazaj je zagozdena. Naprej, saj vodi tudi ta pot h koncu!

A je bila ta pot še prokleto trnjeva.

Nekega jutra se je ves tok vozil, vojaštva in beguncev znašel na glavni cesti. Pravega reda ni bilo več. Nad cesto so zabrnela letala. Najprej lovci in za njimi težko obloženi bombniki.

»Tonč, beživa!« je kriknil Vilček. Ubrala sta jo globoko v gozd. Cesta se je skušala sprazniti, a za večino je bilo že prepozno. Letalci so opazili človeško reko pod seboj in se v krogih spustili nižje. Po vozilih, živini in ljudeh je najprej sekala strojnica, nato se je izpod bombnikov vsula toča bomb. Val za valom se je spuščal nad cesto, kmalu je bilo vse v dimu in ognju. Ko je bilo vse pri kraju, sta Vilček in Tonč hotela kar tu pričakati konca, pa naj pride kar hoče. Toda SS-odredi so stirali zopet vse na cesto. Potem jima je ledenela kri v žilah: ozračje so pretresali obupni kriki in okovani čevlji so gazili po krvi in še mehkih truplih. Treba je bilo zapreti oči.

Ko je Vilček zopet odprl oči, je uzrl v cestnem jarku mlado dekle. Štrena svetlih las je obkrožala glavo na tleh, iz ust je curljala kri in v jutranjem hladu je iz krvi vstajala sopara. Njene oči so v smrtni grozi iskale rešitelja, zamanj. Potem je legla preko oči koprena smrti. Obstale so uprte k nebu.

In Tonč je v bežnem mimohodu uzrl par pedi dolgo in par pedi široko jamo. Ob njej je klečala mlada kmetica in zavijala v prt okrvavljeno trupelce. Potem je še enkrat stisnila sveženj k sebi, kot da bi mu njeno srce skušalo zopet vdahniti življenje. Ko se je sveženj pogreznil v zemljo, je kmetica nanj naložila maha in potem črne prsti, kar z rokami, pest za pestjo. Tonč je začutil na obrazu toplo mokroto in ko je šel z umazano roko preko, je vedel, da so solze.

Oko in uho sta se privadila tudi vsemu temu. Kako samoljubno je vendar lahko človeško srce! — Obroč pa se je ožil vedno bolj in bolj, le par kilometrov širok pas je še ostal odprt in skozi tega se je valil mogočen tok proti zapadu, k Elbi. Čemu vse to, ta naglica, beganje, gaženje po krvi in človeškem mesu, ni vedel nihče. Kdor bi utegnil misliti po svoje, bi bil izgubljen in steptan v cestni prah. In bilo jih je mnogo, ki niso mogli več s tokom. Zagozdene v gneči jih je vlekel tok še par metrov seboj, potem so preko njih gazili okovani škornji.

Vilček in Tonč sta se s težavo prerinila k cestnemu robu. Vilčka niso več hotele nositi noge. Zdaj se ni nihče več brigal za njiju. Odvrgla sta orožje in municijo ter se izgubila v gozd. Ko sta se razpotegnila po tleh, sta vedela, da ne spadata več na cesto. Za njiju je bila vojna pri kraju. Z mrzlimi očmi sta iz daljave opazovala zadnje dejanje žaloigre na cesti.

»Zdaj bo vse dobro«, je menil Vilček, ko je zrl za jato belih jeklenih ptičev, ki so zopet krožili nad cesto. Tokrat pa se je namesto bomb vsul nad cesto šop letakov, ki so počasi krožili k tlom.

»In midva živiva!« je vzdihnil Tonč. Potem je zaprl trudne oči.

Potihnil je bojni hrup. Utihnil je za vedno oglušujoči pruski korak, utihnila je odsekana pesem bataljonov in nič več ni bilo čuti besed nadutih nemških vojskovodij. Cesta je bila postlana z belimi letaki, ki so oznanjali mir... Bil je 8. maj 1945.

*

Za bodečo žico so se kmalu nato znašli preostanki kazenskega, »zadnjega bataljona«. Zdaj je meril njihov svet tisoč korakov podolgem in tisoč počez, pogledi so lahko svobodno begali vse do obzorja märkiških ravnin, misli pa daleč, daleč tja proti jugu. In »zadnjemu bataljonu« so se prvemu odprla vrata v svobodo.

Vilček in Tonč sta vsa srečna pomežikavala soncu, ki je prav ta čas že zorilo domača polja. V Št. Vidu sta se razšla. Ne več kot oče in sin. Trpljenje preteklih mesecev je med njima skovalo vez trdnega prijateljstva.

—ob—

Skromno veselje

Vojna je poostrila življenje za nas vse, a podarila mu je majhno veselje, veseljeki razjasni obličje vsakogar, ko prejme pisemce, pisano od ljubljene osebe. V normalnih časih pač ni nič takega, če potrka pismonoša na vrata. Nasprotno pa je to danes pravi dogodek, če upoštevamo omejeno delovanje pošte. Pisma romajo skozi nebroj rok, predno dosežejo onega, komur so bila namenjena.

Že kdor pismo piše, ima kopico skrbi. Da ne bo predolgo in ne pretežko, da bo razločno pisano, ker drugače zna pri cenzuri romati v koš, da ne bo kaj narobe v njem in da bo v kljub temu vsebovalo vse, kar hoče povedati. Marsikdo, ki je prej vedno trdil, »da ni za pisanje«, se je sedaj navadil izražati svoje misli in papirju zaupati svoja čustva, kajti potovanje danes je vse prej, kakor pa prijetno.

Posebno pisma, ki prihajajo iz tujine, so polna sanjajočega zatopljenja. S pismi si hočejo svojci stopiti blizu, kajti razmere morda ne dovoljujejo, da bi se sešli in porazgovorili iz oči v oči.

Morda se komu prvikrat v življenju prikaže magična sila napisane besede; prvikrat začuti, da je možno izliti srce na papir in tako povedati sorodniku ali prijatelju, kaj se v njem godi. Takoj mu nemara ne bo uspelo, da bi vso obsežnost in globino svojih notranjih doživljajev napisal. To znajo le pesniki. Pa tudi nerodno mu je ob misli, da pismo ne bo šlo naravnost na naslovnika, temveč, da ga bo najbrž že prej kdo drugi čital.

Morda bomo kedaj pozneje našli celo zbirko pisem med starši v domovini ter sinovi in hčerami v tujini ali obratno. Toda že ona redka pisma, ki ob današnjem poštnem prometu še prihajajo, jasno pričajo, da so se vezi med našim ljudstvom še poglobile, odkar ločitev vznemirja srca. Sin bo z nežno ljubeznijo pisal materi, o kateri komaj ve, kje je. A mati, ki je pač ženska, se veseli, ko čita črno na belem priznanje ljubezni, kajti slišati iz sinovih ust, jo zaenkrat pač ne more.

S kakšno pazljivostjo bo shranila žena pismo moža iz tujine! Mati bo zaklenila sinovo pismo v skrinjo poleg molitvenika. Dekle pa bo pismo dragega čitala tolikokrat, da ga bo znala že na pamet. Nato ga bo shranila med druge spominke in čuvala kot svetinjo. — Vezi ljubezni, zvestobe in skupnosti premoste vse razdalje. Ločitev, ki jo je povzročila vojna, teh vezi ni zrahljala, temveč še utrdila.

Iz dnevnika preganjanega duhovnika

V kulturni in politični zgodovini slovenskega naroda je duhovnik igral važno vlogo. To zato, ker Slovenci dolgo nismo imeli drugih izobražencev. To velja zlasti za Koroško, kjer so Slovenci z Nemci živeli v posebnih razmerah. Zato ni čudno, če je nacizem udaril po duhovščini, v kateri je videl ne samo svojega ideološkega sovražnika, ampak tudi glavno oporo Slovencev na Koroškem.

Kdo od slovenskih duhovnikov na Koroškem ni bil tako ali tako prizadet? Njih zgodba zadnjih let je v glavnem vseh enaka: zasliševanje, zasledovanje, izgnanstvo, zapor, konc. taborišče. V župnijski spominski knjigi je zapisoval župnik dogodke zadnjih let. Zapisal je dogodke v svoji fari in svojo zgodbo. To je zgodba enega, zgodba toliko in toliko drugih. Obenem je to zgodovina slovenskega naroda v zadnjih strašnih letih. Kljub vsem naporom se nacizmu ni posrečilo, da bi na grobu slovenskega naroda, kjerkoli prebiva, vzkliknil: »Danes narod slovenski in nikdar več.« Takole pripoveduje knjiga:

13. marca 1938 priključitev in konec Avstrije. Zastave dobijo kljukast križ. Krščanski pozdrav mora prepustiti mesto »Heil Hitler«. Šolske otroke učijo korakati, nastajajo društva »Hitler Jugend« in druga. Takoj po volitvah so pobrali zlato in devize. V zavedno slovensko hišo postavijo nemški otroški vrtec. Šolskega pouka skoraj ni. Otroci si morajo iti ogledat novo svetišče »Nemčija« in se vrnejo »Nemci«. Povsod rjovejo: »Nemčija nad vse«. Prva žrtev kljukastega križa župnik Poljanec.

3. oktobra je bila krajevna šolska seja. Zbralo se je vse učiteljstvo, orožništvo in vsi vplivni nacisti. Nadučitelj kot SA-mož naznani, da bo pouk samo v nemščini. Obrne se proti meni in pravi: Tudi krščanski nauk. Odgovorim mu: Za to sem odgovoren cerkveni oblasti. Pouk ostane še nadalje kot je bil. Začne se borba za šolo. Kaj boš opravil proti gestapovcu. Nadučitelj je postal nemogoč. Po razredih so organizirali »pevske« krožke, ki rjovejo, druge razrede izpuste, da motijo razred, kadar je krščanski nauk. Otroci moralno propadajo. Namesto pouka hodijo otroci v gozd, fantje in dekleta skupaj, učiteljstvo pa se sprehaja po ulicah. Učitelj vtepa otrokom v glavo satanski nauk: Sedaj ni treba več v cerkev hoditi in moliti. Križe odstranijo in jih nadomestijo s podobo diktatorja Hitlerja. Ker ne morem zaradi takih razmer več poučevati krščanskega nauka, poučevanje opustim in obvestim škofijstvo. Otrokom naznanim, da bom hodil poučevat po vaseh. S tem zdrezam nadučitelja iz luknje. Pride k meni v župnišče, jaz pa mu preberem nekaj odstavkov iz Führerjeve knjige, kjer Hitler razlaga pravice Cerkve in duhovščine in kjer dalje pravi: Mi iz Poljakov ne bomo delali Nemcev. Vprašal sem ga: »Kaj pa delate vi? Odgovoril je: »Mismo daleč od tega.« Jaz: »S tem ste ustrelili daleč preko cilja.« Po tem pogovoru je dal razglasiti: »Župnik mora iz šole in cerkve.« Po dogovoru s škofom sem potem poučeval v četrtem razredu v nemščini, v prvem, drugem in tretjem pa mešano. Nadučitelj je hotel izsiliti, da bi bil samo nemški pouk. Starši so morali glasovati, za kakšen pouk se odločijo. Od 163 otrok je bilo za slovensko-nemški pouk 98, za nemški 86 in za slovenskega 12. O tej borbi za otroke so kmalu zvedeli ljudje. 9. decembra 1938 so me poklicali v Celovec na gestapo. Ko sem jim opisal razmere so me milostno izpustili. V začetku 1938 prevzamejo občine župnijske matrice. Ker nisem imel na cerkvi zastave, sem jim to obrazložil takole: 1. »Zastave še nikoli nisem imel. 2. Sem dolžen in je ne morem kupiti. 3. Bil sem praporščak in tudi tedaj nisem imel zastave, zato je tudi sedaj nimam.« Gospodinjski tečaj Milke Hartmanove so prepovedali, ker je za vse predpisan nemški jedilni list. V šoli so napisali: »Strahopetnost je edini greh.« Učenci so postali skrajno predrzni in surovi. Dne 10. marca je prišel ukaz okrajnega šolskega sveta, ki ukazuje, da mora biti krščanski nauk samo v nemškem jeziku. Kdor se ne ukloni, se mora nadomestiti. Zaradi podtalnega delovanja je postal pouk nemogoč. Nadučitelju pismeno razložim to ravnanje. Aprila so me spet klicali k zasliševanju. Na gestapu so mi dvakrat zabičali: »Vaš predstojnik je nadučitelj.« Razdiralno delo nacizma že kaže posledice. Polovica šolskih otrok za Veliko noč ni prejela svetih zakramentov. Nadučitelj vodi v protestnih pohodih med službo božjo otroke okrog. Polje slabo kaže. Toda oni: »Mi imam za dve leti, tudi božja kazen nam ne more do živega.« Plačo znižajo na višino pokojnine z opombo: »Priden bodi, sicer...« Nabor letnikov 1921 do 1929. Začne popolno vojaško bojno razpoloženje. Stojimo tik pred vojno. V šoli prepevajo: »Wir marschiren.« Dne 15. julija me nadučitelj odslovi od krščanskega nauka. Njegov naslednik zbriše slovenski napis na cerkvi: Hiša božja je ta kraj — vrata vsem v nebeški raj, in da napisati čez cela vrata: Radi slinavke in parkljavke je vstop prepovedan. Pa niso dosegli svojega namena. Ravno nasprotno. Ker ljudje niso smeli v cerkev, so klečali okrog cerkve. Ker plakat na cerkvenih vratih ni imel podpisa, sem ga odstranil. Zato sem moral tretjič k zasliševanju. Povedali so mi, da me bodo pri ponovnem zasliševanju zaprli. Po deset dnevnem opazovanju so mi hoteli dokazati, da sem poslušal tujo radijsko postajo. Dokazali niso ničesar, toda gestapovska legitimacija v rokah nadučitelja je bila dovolj. Zaplenili so aparat in odšli. Drugi dan so spet prišli in me vzeli. Ko sem bil sam v celici številka 15. sem pokleknil in pomolil. Postal sem tako miren, kakor bi bil doma. Zasliševali so me tri ure. Po desetih dneh so me izpustili češ, da so si premislili. Rekli so: »Sedaj vas bomo izpustili, če vas pa še enkrat zapremo boste šli v Dachau.« S. 1. novemb. so črtali vsem duhovnikom kongruo. Duhovnik mora od sedaj naprej sam pobirati primerno navodilom cerkveni davek. Začekom 1940 mora nadučitelj Praš k vojakom. Zapustil pa je dobro izvežbane naslednike. Zvonenje omejijo, sveč manjka. Ker mi na gestapo niso mogli do živega, so poskušali potom škofijstva. Kancler me pokliče in pove: »Iz Berlina je prišlo, da morate župnišče zapustiti, ker je vaša družina neozdravljivo bolna.« Za pomislek sem imel samo osem dni časa. Moral bi oditi, pa sem šel rajši v levje žrelo. Pisal sem na gestapo, da smo vsi zdravi in da so oče umrli, ko so bili stari 81 let. Midva z bratom pa sva si nakopala bolezni v prejšnji svetovni vojni. Brat tifus, jaz malarijo. To je zaleglo, da so me za nekaj mesecev izpustili iz krempljev.

Na cvetno nedeljo 1941 me zbeza izza zapečka orožnik. Hišna preiskava. Prosim. Pokažem mu pisalno mizo. Toda takoj vidim, da mož nekaj mečka. In res. Končno je le stresel iz sebe: »Gospod župnik, imam nalog, da vas aretiram.« Že sem mislil, da grem v Dachau. Toda kako se začudim, ko pridem v jetniškem fraku v celico 82 in najdem tam že dr. Blümla, dr. Lučovnika in Millounika. Na glas sem se moral zasmejati. Da sem jaz tukaj, se razume. Zločinec najtežjega kalibra. Toda zakaj so vas vtaknili tu notri...? V soseščini je »stanoval« prošt Munda iz Sp. Dravograda, v pritličju pa Hartmanova. Dne 26. aprila so nas izpustili. Podpisati smo morali, da zapuščamo župnijo in gremo, kamor nas bodo poslali. Mene so poslali tja, kjer je samo še meter do konca sveta. Kdo ve, kje je Šmartin na Srebrni gori? Zrak je bil čist, saj je 1097 m visoko! Pol leta sem zdržal, potem sem zletel čez Svinjsko planino v Labudsko dolino, kjer sem bil dve leti v izgnanstvu, dokler me niso 26. aprila 1943 spet aretirali pod pretvezo, da »sem v zvezi z izseljenci«. Ker sem se znal dobro zagovarjati so me izpustili. Tako sem imel mir do srede januarja 1944, ko sem šel spet v luknjo. Sedel sem do maja, potem sem šel v Dachau. Kako je bilo tam, ste že mnogo brali in slišali in še boste. To se ne da popisati. Povem samo, da je v štirih mesecih umrlo 18.000 ljudi. Vsi smo bili sestradani do kosti. Vsak dan so odpeljali poln voz mrtvih. Sam sem komaj ušel smrti. Srečno sem dočakal konca in se vrnil na svojo župnijo. Končen obračun zadnjih let je: dve leti in pol v izgnanstvu leto in pol zaprt in v Dachau.

Tako se je godilo enemu, desetim, stotim. Mnogo se jih je vrnilo, mnogo jih je ostalo tam. Zaradi teh, ki so ostali tam, zaradi teh, ki so trpeli in se vrnili, zasluži narod, ki je dal toliko duhovnih in telesnih žrtev, bodočnost, boljšo in lepšo od preteklosti. To ni ne milost ne plačilo. To je njegova pravica.

Slovenski primorski književniki

(Nadaljevanje s 3. strani)

Tretja ženska pisateljica iz Primorske je Marica Gregorič-Stapančičeva. Rojena je bila 1876 v Škednju pri Trstu. Obiskovala je slovensko ljudsko šolo v Škednju, meščansko šolo v Trstu ter učiteljišče v Gorici. Kot učiteljica je službovala v raznih krajih tržaške okolice, nazadnje v Škednju. Prepotovala je skoraj vso Evropo (razen Rusije) kar je imelo tudi upliv na njeno književno delo. Pisateljevati je začela 1896 leta, v začetku drobne članke in dopise o tedanjem narodnostnem boju, posebno ob Adriji, pozneje pa je začela pisati tudi prigodbice in listke. Priobčevala je večinoma v »Edinosti«, pa tudi v »Slovenskem narodu«, »Jutru«, »Dnevu« in »Zarji«. S pesmimi in leposlovnimi spisi je sodelovala pri »Mohorjevi družbi«, »Ljubljanskem zvonu«, nekoliko tudi pri »Dom in Svetu« ter v mladinskem listu »Zvončku«. Posebno mnogo je pisala za »Jadranko«, ki jo je tudi urejevala. Izmed njenih leposlovnih del moramo omeniti trodejansko tragedijo »Veronika Deseniška«, ki ima zgodovinsko osnovo in ni brez literarne vrednosti. Izmed potopisov je zanimiv opis lundske kripte in upsalske katedrale. Posebno zanimivi pa so njeni »Izprehodi po Skandinaviji«. — Gregorič-Stepančičeva je tudi precej prevajala, tako n. pr. iz ruščine Puškina in Tolstoja, dalje iz italijanščine, francoščine in nemščine. Za otroke je izdala »Otroški oder« in »Pravljice«. Napisala je tudi slovensko-italijansko slovnico, italijansko-slovensko slovnico, zgotovila slovensko-francosko slovnico in začela pisati zgodovino tržaških Slovencev. Njeno prosvetno-kulturno delo je torej obširno.

To je nekaj imen slovenskih primorskih književnikov, ki so pomagali graditi slovensko kulturno stavbo.

J. P.

Demokratična abeceda

Ravnokar sem pokosil. Svinjsko pečenko s kislim zeljem in krompirjevimi cmoki. Sit sem in predem kakor maček. Napol dremavi pogled zdrsi preko časopisa na mizi. Debeli naslovi: Resolucija... Teritorij... Eksekutiva..., Kongres... Debata...

In si mislim: srečno človeštvo! Premagalo je babilonski stolp. Vsi narodi sveta se približujejo enemu jeziku, saj najdemo vedno znova in vedno pogosteje iste izraze v časopisih vseh narodnosti in barv.

Bravo Slovenci! Tudi oni so se že navzeli političnega esperanta. Prav imajo. Ali se ne sliši lepše »teritorij« kakor ozemlje? Ali pa »memorandum« mesto spomenica?

Moja žena je Slovenka, doma izpod Košute. Iz vasice, ki je lepa kakor košček raja. Brihtna je tudi, a kljub temu ji moram »prevajati« članke iz časopisov, celo iz slovenskih.

»Jože, kaj je suverenost?... Poslušaj, dragi, kaj pa je to: guerilla?... Jože, povej mi, ali je toleranca kakšna bolezen?«

In tako dalje. Jaz pa se trudim. Prevajam. Včasih se pričnem potiti, ker sam ne vem, kako bi se »po naše« povedalo. Tega Katrca seveda ne sme opaziti, kajti v meni vidi vir učenosti. Za njo sem poosebljena modrost. Zadnjič je celo dejala: »Jože, če bi bil ti na mirovni konferenci v Parizu, se danes ne bi še naprej tepli.«

Ali ni ljubka?

Katrca je vzela drugo polovico časopisa v roko. In res, čez hip že pokaže s prstom na masten naslov:

»Jože, kaj je hierarhija?«

Smili se mi Katrca. Bojim se, da bo sčasoma dobila kompleks (čut) manjvrednosti, ker kljub svoji prirojeni bistrosti ne razume polovice tega, kar čita. Na visoke šole pa ni hodila. Torej sklenem, da bom začel pedagoški (vzgojevalni) tečaj.

»Veš kaj, ženka, kar po abecedi bova šla. Vse politične izraze, kar se jih bom trenutno spomnil, ti bom razložil. Da pa boš lažje razumela, bova reducirala..., zmanjšala državno življenje na namanjšo enoto. Kar se v državi na veliko dogaja, to v malem doživljamo doma, v družini. Že Plato, to je bil star grški modrec, ki sem ga zelo občudoval, dokler nisem tebe spoznal, — že Plato je dejal, da je družina sestavni del, najmanjša celica države. Torej, ljubica, predstavljaj si sedaj našo družinico kot zmanjšano državo. Družinski poglavar je potemtakem predsednik rebublike, to sem jaz.«

»Kaj pa sem jaz potem?«

Zaletelo se mi je. Nisem vedel odgovora. Toda, za božjo voljo, Katrca tega ne sme opaziti. Napravil sem zelo čuden obraz.

»Ti? Ti si... recimo minister za notranje zadeve. Za moje notranje zadeve: srce in želodec. Ha, ha, ha.« Toda še bolje sem se domislil. »Ne ti si parlament, seveda. Sedaj pa poslušaj, mala moja, prav počasi in po abecedi bova šla. A: Avtonomija. To je zelo lepa stvar. A žal precej nevidna. Kako bi ti le razložil? Recimo, kadar pride teta Urša na obisk, bi si rada sama kuhala, noče jesti tega, kar ji damo mi, ker se boji, da bi si pokvarila želodec. In mi pustimo, da si sama kuha. To, je torej avtonomija. Veš, je pa mnogo družin, ki tega ne dovolijo. Potem si tete Urše pokvarijo želodec in postanejo nezadovoljne, ter si zažele domov. In ona družina, ki je imela teto Uršo pod streho, pravi potem, kako je teta nehvaležna in da razkraja družinsko življenje. Pozabila pa je, da je sama pokvarila tetin želodec in je torej tudi sama kriva, če gre teta na hodnik bruhat. Tako je tudi v politiki —.«

Katrca se je zvito nasmehnila: »Aha, že razumem. Poznam precej ljudi na Koroškem, ki imajo pokvarjen želodec.«

»Brihtna si ženka. Pojdimo dalje: amnestija. To ni tako težko razumeti. Če si n. pr. muco zaprla v klet, ker ti je požrla telečja jeterca, pa jo koj zopet izpustiš, ker se ti smili, — lahko bi jo bilo strah v temni kleti, — vidiš, to je amnestija. Pridemo k črki B: Budžet je to, kar dobiš od mene vsak teden za nakup kalorij. Barbarizem je, če greva n. pr. v Št. Rupert v kino, pa naju med potjo oškropijo gasilci z brizgalno in nabijejo policaji s pendreki...«

»Toda zakaj bi to delali?«

»Bogve. Toda zgodilo se je vendar že. Takrat sicer ljudje niso prišli iz filmske predstave, a stvar je ista. Sedaj pa C: cenzura. Če tebi n. pr. pošlje šivilja račun, jaz pa pismo odprem in prečitam, presvetlim in s kemično tekočino iščem nevidnega črnila s katerim ti je morda kak ljubavnik pisal —.«

»Jože!«

»Vidiš, to je cenzura. Naprej: Civilizacija. Tu moramo skočiti iz družinskega okvira, ker tu ne morem našteti značilnih primerov. Poglej skozi okno. Vidiš, te hiše, razrušene od bomb, to je civilizacija. Mnogo še spada semkaj: podmornice, topovi, koncentracijska taborišča, pa tudi kalorije. — Črka D: demokracija. Kako lepa beseda! Ni težko razložiti. Demokracija je, če jaz tvoji mamici, moji taščici, ki me tako rada malo zafrkne, rečem, da se je moje osebne zadeve nič ne tičejo. In tudi to je demokracija, da ti lahko v obraz rečem, da so bili žganci danes zjutraj prismojeni, da ti ta pričeska ne pristoja, da imaš luknjo v predpasniku...«

»... da tvoja pipa smrdi, da se spogledueš s sosedevo Mico...«

»Da, ljubica, to je demokracija. Kaj je demagogika, se pa lahko naučiš pri tvoji mamici. Ona je rojen demagog. Kako lepo ti zna na primer slikati črno bodočnost ob moji strani, kako duhovito ti zna predočiti mojo nezvestobo, nepazljivost, lahkomiselnost in ne vem še, kaj. Ti jo slišiš, a ne poslušaš, pa vendar tako napraviš, da je vsem prav. Vidiš, to je pa diplomacija.

»Ne to je ljubezen.« (Sledi poljub.)

»Črka D je precej rodovitna. Tu imamo še diktaturo, ki je pa v naši družini hvala Bogu ni, ker smo pač demokrati. Če bi tvoja mamica pri nas stanovala, potem pa ne garantiram, — jamčim več. Potem je še debata. Ta se vrši dnevno, ko pregledujemo živilske nakaznice, strgane podplate in sestradano blagajno. Ah, kaj klavrno eksistenco, — obstoj ima danes človek, ki se ne bavi s črno borzo. Kaj je emancipacija, morda veš. Ne? Torej, po navadi se samo ženske emancipirajo. Tako si tudi ti emancipirana ali enakopravna, ker dobiš nakaznico za cigarete, čeprav je tobak moška zadeva.«

»Saj jih tako in tako ti pokadiš.«

»Seveda, golobica moja. Pa to ne spada več sem. — Kaj je fažizem, ti ne bom razlagal. Pomen te besede si se naučila spoznavati v teku preteklih let. Federacija. Ha. Glej, jaz imam tri priletne sestre, ki niso poročene. Imajo skupno stanovanje in gospodinjstvo. Vidiš, to je federacija starih devic. Pri črki G najdemo besedo garantirati. Če ti na primer obljubim, da danes ne bom šel na kegljišče, to še ni garancija, da tudi jutri ne bom šel. Pomen besede guerilla boš najbolje razumela, če te spomnim na cvetlični lonček, s katerim mi je tvoja mamica hotela okrasiti glavo, ko sem šel mimo okna. Vidiš, tu pridemo do besede heroj, ki pomeni junaka. To sem jaz. Tako stoji torej naša družina v znamenju hegemonije ali nadvlade junaštva. Včasih, če sem skrokan, pa nastopi interregnum ali medvlada in lahko se zgodi, da mi po kakem malem incidentu naznaniš svojo integriteto ali nedotakljivost. Jaz seveda takoj kapituliram, nato sledi konferenca, na kateri skleneva kompromis glede konflikta in vse je zopet v redu. Pri črki L imamo lepo besedo legalno, ki je nasprotje od še lepše besede ilegalno. Torej že veš, kaj pomeni.«

»Seveda, saj je bil naš sosed tudi ilegalen.«

»Tako je. Sedaj se pa mobilizira, da vstopi v kako novejšo stranko. Dalje: Miting. Vidiš, jaz imam vsak četrtek zvečer miting na kegljišču in ti, Katrca, prejmeš vsak mesec po enkrat ali dvakrat memorandum, v katerem te tvoja mamica roti, naj zapustiš takega razuzdanca, kakršen sem jaz —.«

»Jože!«

»No, da. K sreči pa imajo občutki ljubezni do mene nepridiprava v tvojem srčku majoriteto. Stojiš pa kljub temu med dvema taboroma in kot brihten deklič znaš ohraniti nevtralnost. Včasih sicer zaideš k opoziciji, a pri prvi ofenzivi, ki pride s sovražne strani, spoznaš namen provokacije, protestiraš in s spretno politiko zopet vzpostaviš družinski mir. Do revolucije pri nas k sreči še ni prišlo. Veš, kaj so represalije? To so posledice, hude posledice, ki jih izvajaš, ako pridem zelo pozno domov... A, Katrca? Le zardevaj! Daj mi brž poljubček! —

(Konec na zadnji strani)

Za naše gospodarje

Naprava gnoja

Kmetijsko posestvo na gnoju stoji...

Kako lepo vendar narava sama skrbi za redno kroženje snovi, o katerem smo se zadnjič menili. Kako lepo skrbi zato, da se zemlji odvzeto gradivo zopet vrne vanjo, če je prepuščeno to naravi sami in se nihče ne meša v njeno res smoterno gospodarstvo. Poglejmo v prerije in džungle, ki se jih še ni dotaknila človeška roka. Košato drevje zeleni, listje se suši in odpada, trohni na tleh in gnoji zemljo. Travo v prerijah nihče ne kosi in le malo jo divjad popase; večinoma dozori, se posuši, strohni in zopet gnoji zemljo. Kroženje snovi je tu nemoteno, iz zemlje vzeto gradivo za rast se v obliki rastlinskih odpadkov zopet vrača zemlji kot gnoj. Z naših njiv pa odpeljemo pridelke in prav tako tudi seno s travnikov. Ker jih rabimo sami, jih ne moremo pustiti tam, da zagnijejo, gnoje zemljo in ji tako vrnejo za naše pridelke porabljeno gradivo. Zato pa moramo vrniti zemlji to gradivo na drug način, v obliki gnoja, ki ga pripravimo in dovažamo tja.

Da, gnoj in gnojila! Ko so se pojavila umetna gnojila, je ugled hlevskega gnoja polagoma zatemnel. Toda le začasno. Prav kmalu so tudi najbolj vneti zagovorniki umetnih gnojil uvideli, da je hlevski gnoj slejkoprej neobhodno potreben za temeljno gnojenje kmetijske zemlje. In danes smo si o pomenu in vrednosti posameznih vrst gnoja in gnojil v glavnem na jasnem.

Predvsem moramo razlikovati gnoj in gnojila, ali pa domač gnoj in umetna gnojila. Ena in druga so potrebna, če hočemo dobiti iz zemlje čim obilnejše in čim boljše pridelke in vendar je med domačim gnojem in umetnimi gnojili velikanska razlika. Domač gnoj, to je v glavnem hlevski gnoj in pa mešanec ali kompost, ne vrača samo odvzetega gradiva zemlji, ampak ji je tudi neobhodno potrebno hranilo. Vrhnjo rodovitno plast naše orne zemlje imenujemo namreč tudi živico in to upravičeno, ker je res živa. Neštevilne bakterije so namreč pridno na delu tu in pomagajo presnavljati gradivo v zemlji tako, da jo morejo rastline uporabiti. Te bakterije pa tudi same potrebujejo hrane in to je sprstenina, ki nastane iz strohnelih rastlinskih odpadkov, ki se zopet nahajajo samo v domačem gnoju. Umetna gnojila vsebujejo le eno ali več rastlinskih hranilnih snovi, toda prav nobenega hranila za zemljo oziroma bakterije v njeni rodni živici. Zato pa moremo in moramo za temeljno gnojenje uporabljati le domač gnoj, umetna gnojila pa dodatno, da dosežemo obilnejše in boljše pridelke. Samo tako se da in nič drugače, prijatelj, zato pa pregovor, da kmetijsko posestvo na gnoju stoji, slejkoprej drži, preklicano drži.

Po prvi svetovni vojni se je v našem kraju neki zaostali vojak priženil na prav lepo posestvo. Mož je bil iz »Češke«, toda slikar po poklicu in ne kmet. Pa se je pričel repenčiti, češ, kako nespameten je naš kmet, da tolike vozove gnoja vlači na njive, pri njih doma opravijo to z par vrečami umetnih gnojil. In pričel je mož gnojiti samo z umetnimi gnojili, domač gnoj pa je dajal sosedom, samo da so ga odpeljali. Prvo leto je res uspel, ker so bile njive dobro zagnojene s hlevskim gnojem. Toda potem so vkljub vedno izdatnejšemu gnojenju z umetnimi gnojili pridelki bolj in bolj pešali, po šestih letih pa niti semena ni več dobil nazaj. Preje tako rahla živica na njegovih njivah je postala trda in pusta, ker bakterije niso dobile leta in leta nobene hrane več, pa so odmrle. Preje najlepše posestvo v vasi je postalo vzor, kako se ne sme kmetovati. In prodal je mož za slab denar opustošeno posestvo ter se vrnil k svojemu čopiču in paleti. Pa se je novi gospodar moral preklicano truditi leta in leta, da je z obilico hlevskega gnoja polagoma zopet spravil življenje v odmrlo grudo.

Tako je torej! Umetna gnojila so dobra, prav dobra, toda brez domačega gnoja ne gre. Tudi tebi, prijatelj, se kozarček žganja h kruhu in klobasi imenitno prileže, toda ob samem žganju ne boš dolgo trave tlačil. In slično je tudi pri zemlji. Da, da, kmetijsko posestvo na gnoju stoji, in to na domačem gnoju, prijatelj moj dragi, na domačem gnoju!

Rekli smo že, da kot domač gnoj smatramo v prvi vrsti hlevski gnoj in pa mešanec ali kompost. Sicer imamo potem še gnojnico, ki jo pa nemoremo smatrati za gnoj, ampak le za neke vrste domače umetno gnojilo. Prvi in najvažnejši je gotovo hlevski gnoj, zato pa se bomo o njem najpreje pomenili.

Kaj pa je hlevski gnoj? To je mešanica živalskega blata in stelje. Po izvoru blata razlikujemo goveji, konjski, svinjski, ovčji gnoj itd., vendar v naših malih kmetijskih obratih navadno mešamo gnoj od vseh vrst domačih živali skupaj in dobimo tako mešan hlevski gnoj, kar je gotovo najbolje. Gnoj od rejene živine je vsekakor boljši kakor od mršave. Toda golih kosti pameten kmet itak ne drži v hlevu. V obilni meri pa zavisi vrednost gnoja tudi od stelje, pa zato ni vseeno, s čim nastiljamo.

Najboljša stelja je brez dvoma slama in v poljedelskih krajih, kjer pridelujejo mnogo žita in drže sorazmerno malo živine, tudi nastiljajo izključno le s slamo. V naših živinorejskih krajih pa to ne gre, ker imamo premalo slame in še to večinoma pokrmimo živini. Pomagati si moramo torej z drugo steljo. Važno pri stelji je dvoje: da dobro vpija vlago ter je tako živina v suhem in pa da hitro zgnije v zemlji. Poleg kake stare slame uporabljamo pri nas za steljo tudi suho listje, praprot, vresje itd., ki tudi odgovarja navedenim zahtevam. Žaganje, ki ga marsikje le preradi uporabljajo, ni prida, ker da malo gnoja, slabo vpija in le počasi gnije v zemlji. Smrečje je še slabše, ker vlage sploh ne vpija, zelo počasi gnije in poleg tega še bolj ali manj skisa zemljo. Saj že živina ne izgleda prav nič čista v hlevih, kjer nastiljajo z žaganjem ali smrečjem. Ne, ne, žaganje in smrečje za steljo ne velja in kdor bo s tem nastiljal, bo slabo gnojil. Če ne gre s slamo nastiljamo pač s suhim listjem, praprotjo, vresjem in podobnim, torej s suho steljo, ki dobro vpija vlago in potem v zemlji hitro zgnije. Tako bo prav za živino, ker bo v suhem ostala čista, obenem pa tudi za gnoj.

Seveda pa takle svež gnoj, ki ga dobivamo dnevno izpod živine, ni prav nič sposoben za gnojenje. Gnoj mora namreč potem, ko pride iz hleva, še dozoreti, da postane res polnovreden gnoj. Pameten oratar nikdar in nikoli ne bo gnojil z nepreležanim svežim gnojem, ker tako gnojenje nič ne izda in često več škoduje kakor pa koristi. Sveži gnoj izpod živine se mora uležati, da dozori, kajti šele potem bo res gnoj. Zato pa moramo ves gnoj izpod živine spraviti najpreje na gnojišče in o gnojišču se bomo prihodnjič obširno pomenili.

Tenč

Gospodarski načrt avstrijske vlade

Pred kratkim so objavili časopisi vest, da je imel minister Krauland v Leobnu zborovanje na katerem je obširno poročal o gospodarskih načrtih vlade. Ko prebiramo to poročilo se nam vseeno vzbujajo pomisleki. V eni sapi nam namreč g. minister govori o zagotovitvi kmečkega obstanka istočasno pa pravi, da agrarna produkcija ne more biti podlaga našega gospodarstva in da se morata industrija in obrt temeljito razviti. Vemo, da dvema gospodoma ne more nihče služiti. Še manj pa ustrezati trem. Tako je tudi z vlado. Vsi poznamo »modrost«, ki je učila da kruh ne sme biti predrag ker industrija ne bi mogla tekmovati z inozemstvom. Na osnovi tega načela so puščali kmeta samega, še več, prišli so celo do zaključka da se kruh v inozemstvu ceneje kupi. Prišla pa so leta ko inozemskega kruha ni bilo, še manj pa strojev, ki bi izdelovali kruh v tovarnah. Če določuje cene tovarniškim izdelkom država, se nam zdi to pametno in pravično ter bodo tudi cene v glavnem odgovarjale koristim skupnosti. Drugače pa je pri kmetu, kjer je pridelek odvisen od sonca in dežja, mraza in toplote ter od različnih nesreč. S takimi nezgodami tovarni v glavnem ni treba računati, mora pa kmet, kateremu lahko v par tednih bolezen vso živino uniči, ali toča v par minutah pobije žito. V takih prilikah pač kmet ne bo pod ceno prodajal svojega pridelka.

G. minister je omenil, da je treba pri industriji misliti na drage investicije, ker smo sicer tekmovanja nezmožni. Ne verjamem da bodo socializirane tovarne bolje tekmovale kakor tovarne v zasebni lasti. Zakaj pa so vsa državna podjetja večji del pasivna? Kar poglejmo pošto in železnice. Za industrijo je pač treba najti sposobnih ljudi ne pa z denarnimi podporami držati na površju nezmožno osobje. Razen tega je treba dati industriji tudi gotov odstotek zaslužka, da se bo mogla razvijati od svojega dela in ne od miloščine.

Minister obeta tudi gradnjo večih elektrarn. To je vsekakor dobra zamisel ker Avstrija nima dovolj premoga vendar je treba pri tem graditi podjetja, ki se bodo izplačala, ne pa, da bodo delali z njimi nove dolgove, kot je bilo to po prejšnji vojni.

Druga naloga vlade je tudi preskrba stanovanj in s tem v zvezi gradnja novih stanovanjskih hiš. Vse to je lepo in ljudje bodo veseli, če bodo lahko videli resno prizadevanje vlade za izboljšanje življenske ravni. Vsekakor pa je treba dati najprej denarju solidno in trdno podlago, predno bo mogoče kaj večjega pričeti.

Gospodarstvo ima pač svoje zakone v katere nestrokovnjak ne sme posegati, še manj pa politični agitator. Treba je delati in od dela živeti. Odločno pa je treba zavrniti vse utopistične načrte, ki bi morda izvedeni ne bili tako slabi, pa jih ni mogoče izvesti zaradi pomanjkanja denarja.

Da je stanje še danes v vsakem oziru tako slabo, da je še toliko razrušenih hiš, da ni premoga itd. vkljub šiling cigaretam se pač ne moremo čuditi, če pomislimo, da domačini še vedno žive v veri, da jih bodo drugi na rokah nosili in jim plačevali ino zemske delavce. Kaj vse bi lahko bilo drugače, če bi imeli vsaj malo smisla za načrtno delo in nekoliko več veselja ter ljubezni do dela. Vzgoja k temu naj bi bila prva naloga naše vlade, vse drugo bo pa potem že prišlo.

V. P.

GOSPODARSTVO

Ob tretji obletnici ustanove UNRRA-e je maršal Tito poslal šefu UNRRA-ine misije za Jugoslavijo pismo, v katerem se zahvaljuje za izkazano pomoč Jugoslaviji. Načelnik Sergejčik, šef UNRRA-ine misije je v odgovoru na pismo izrazil občudovanje nad delom jugoslovanskih narodov.

*

Med Češkoslovaško in Iranom bodo obnovili trgovinsko, carinsko in pomorsko pogodbo. Te pogodbe so bile prekinjene zaradi zasedbe Češkoslovaške po Nemcih.

*

Češkoslovaška vlada je imela 9. nov. sejo, na kateri je po poročilu ministra za zunanjo trgovino dr. Ripke odobrila trgovinsko pogodbo o izmenjavi blaga med Češkoslovaško in Jugoslavijo.

*

Pred kratkim je kupila UNRRA v Češkoslovaški 660 tisoč ton metalurgičnega koksa za Jugoslavijo. Koks bo prepeljan z jugoslovanskimi vlaki in mora biti izročen do 31. III. 1947.

*

V državni tovarni za izdelovanje vžigalic »Drava«, ki je največja te vrste v Jugoslaviji, je zaposlenih 466 delavcev in nameščencev. Delavci so v novembrskem tekmovanju izpolnili 116% proizvodne obveze, medtem ko so povečali proizvodnjo za 10% v primeri s predvidenimi načrti.

*

Predsednik jugoslov. vlade, maršal Tito, je sprejel v nazočnosti ministra za industrijo Borisa Kidriča, češkoslovaškega industrijskega ministra Lausmana.

Za dobro voljo

O AVTOMOBILIH

Kmet prijatelju iz oddaljene vasi: »Ali pri vas obstanejo avtomobili, če so povozili kokoš?«

Prijatelj: »Da, šoferji jih vzamejo s seboj.«

Sladkorja, sladkorja!

Pa res! Prav sladkor je tisto, ki ga nam slejkoprej silno primanjkuje. In vendar je prav sladkor tudi tisto, kar si naš kmet prav tako lahko pridela doma, kakor kruh. Zato pa se kar nekam čudno zdi vsakomur, ki pozna to zadevo, če kmet vzdihuje zaradi pomanjkanja sladkorja. Ne, kmetu takega pomanjkanja res ni treba trpeti, tudi mu ni treba kupovati na črno pretirano dragega sladkorja ali celo nič vrednega saharina. Kaj pa? Ej, kar enostavno! Očka bodo posejali spomladi nekaj sladkorne pese, jeseni pa bodo mamica nekoliko bolj kurili na ognjišču in mešali par dni, pa bo sladkobe pri hiši več kot dovolj. Le poglejmo!

Znano je, da se sladkor pridobiva pri nas skoro izključno le iz sladkorne pese, v toplih krajih drugod po svetu pa iz sladkornega trsa. Kako pridelujemo sladkorno peso, nam bo že spomladi pravočasno povedal Tenč. Pridelovanje te pese je namreč nekoliko drugače, kakor pa krmske in prav od pravilnega pridelovanja zavisi, koliko sladkorja ima. So pa nekateri pametni naši kmetje že letos pridelali nekaj sladkorne pese in kuhajo sedaj sladkor, pa ne vedo prav kako in kaj ter zato nimajo pravega uspeha. Kako pa torej pravzaprav dobimo najlažje in najenostavneje sladkobo iz sladkorne pese?

Sladkorno peso predvsem pravilno obrežemo, to se pravi, da izrežemo vse zelenje in še za dva prsta na debelo mesa zraven. Tako obrezano peso nato temeljito operemo, najbolje v tekoči vodi, ampak res tako temeljito, da bo lepo bela brez sledu kake prsti ali druge nesnage. Potem jo naribamo na dobrem ribežu v drobne rezance, ki jih damo v primerno veliko posodo, dolijemo toliko vode, da so rezanci popolnoma pokriti in postavimo vse skupaj kuhat na štedilnik. Ko enkrat zavre, odstavimo toliko, da ne prekipeva, vendar ne preveč, ker se mora kuhati in kipeti ure in ure, dokler niso rezanci res prekuhani, to se pravi, popolnoma mehki. Nikakor pa ni potrebno, da skuhamo rezance naenkrat in tratimo s tem čas. Kuhamo jih pač ob zajtrku, ob kosilu in zopet ob večerji, ko že tako ali tako kurimo v štedilniku. Prav nič namreč ne škodi, če se napol ali še manj kuhani rezanci shladijo in jih šele po večkratnem zopetnem kuhanju končno dokuhamo. Pametna gospodinja bo zato tudi težko povedala, kako dolgo kuha pesne rezance, ker jih pač kuha ob vsaki priliki z drugo kuho ,dokler niso kuhani, torej popolnoma mehki.

Kuhane pesne rezance potem odcedimo skozi sito ali še bolje skozi prt iz domačega platna. Seveda pa je treba rezance dobro izžeti tako, da res iztisnemo iz njih prav vso tekočino. Reznacev potem ne rabimo več in jih čimprej pokrmimo, da se ne pokvarijo. Odcedek, to sladko tekočino, pa potem enostavno kuhamo in kuhamo, dokler ne postane gosta kakor dober med. Tudi te kuhe ni treba izvršiti naenkrat temveč kuhamo lahko tudi v presledkih ob vsaki priliki z drugo kuho, dokler ne dokuhamo. Nekatere gospodinje grešijo in dokuhajo odcedek le v gosto tekočino. To pa ne velja, ker se ne drži in se rado pokvari, skisa ali splesni. Zato pa moramo odcedek kuhati, dokler se res popolnoma ne zgosti, kakor med ali dobra mezga.

V malem imamo pač »domačo sladkorno tovarno« enostavno na štedilniku. Če pa hočemo kuhati v večjem obsegu, ej, potem kuhamo lahko tudi v kotlu in izžemamo rezance s stiskalnico. Toda postopek ostane vedno isti. Sicer priporočajo tudi druge načine, tako menjavanje vode pri kuhi itd., toda povdarjam ponovno, da je opisani način, če tudi navidez najbolj priprost in enostaven, vendarle najboljši in najcenejši, ki da največ in najbolj okusne pesne sladkobe.

Pravilno skuhano rjavo sladkobo potem shranimo v steklenice, lonce ali primerno drugo posodo, zavežemo s pergamentnim papirjem in hranimo na suhem in zračnem prostoru poljubno dolgo, ker se nikdar ne pokvari.

In sedaj imamo sladkorja dovolj! Na opisani način iz sladkorne pese nakuhamo sladkobo namreč lahko rabimo prav tako kakor sladkor za sladkanje kave, čaja, močnatih jedi itd., poleg tega pa je tudi namazana na kruh prav okusna in tudi zelo redilna. Na sicer res nekoliko svojevrsten okus se prav kmalu navadiš in ti potem še posebno tekne. Sosedova Minka je po prejšni vojni odrasla ob taki rjavi pesni sladkobi in jo imela raje kakor sladkor, marmelado ali med. Pa je bila že z desetimi leti bunka, da jo je bilo veselje pogledati in je kar cvetela zdravja. Danes je brhka kmetica in se smeji v brk vsaki sosedi, ki jadikuje radi pomanjkanja sladkorja. Njej ga namreč nikdar ne manjka, ker si nakuha obilno pesne sladkobe vsako leto. In da vidite kako imenitno uspevajo njeni otroci! Pa nič čudnega, ker jih mamica dan za dnem pita z zagozdami kruha, na debelo namazanimi z rjavo pesno sladkobo.

No, Urška, ali boš še spraševala skrivaj za saharinom, tisto varljivo sladkobo, ki telesu več škoduje, kakor pa koristi? Ne, ne, le primi tvojega Jožeja, da ti prihodnje leto pridela dovolj sladkorne pese, ti pa si nakuhaj jeseni tečne pesne sladkobe, pa ne bo treba več saharina in tudi sladkorja ne. Boš videla, kako se bosta oblizovala tvoja Nežika in Mihec, pa tudi ti in Jožej, da, vsi se boste tako navadili na res tečno in okusno doma pridelano rjavo pesno sladkobo, da celo potem, ko bo belega sladkorja dovolj in poceni, ne boste mogli več izhajati brez nje.

Pa je tudi res takole doma pridelana sladkorna pesna mezga še mnogo bolj hranilna in redilna, kakor pa beli tovarniški sladkor. Je to res razkošje, ki si ga vsaka kmečka hiša lahko privošči, ker ne stane prav nič. Je, je. Mica ti micasta, nič ne glej tako začudeno. Pomagaj si sam in Bog ti bo pomagal, so rekli Oreharjev oče in prav so imeli. Danes smo se lepo pomenili nekaj o domačem sladkorju, ob drugi priliki pa se bomo zopet o škrobu in še o marsičem. — Metka.

Ženski kotiček

KAJ NAJ LETOS PODARIM?

Dnevi beže. Kaj kmalu bo Miklavž in Božiček potrkal na duri. Vsakdo bo pripravil kako darilo. Kaj pa bomo me napravile?

Naše pridne ovce so nam tudi to leto dale nekaj volne in morda lahko tudi poderemo kakšno staro pletenino. A košček lepe bele tkanine bo tudi še pri hiši. Iz tega bomo naredile:

Očetu ali možu: gorko ovratno ruto, rokavice in nogavice.

Materi ali sestri: gorak telovnik.

Zaročencu: ličen robček za v žep.

Otrokom: krožnik ljubkega peciva.

Da pa bo šlo delo lažje od rok, bom malo pomagala.

Telovnik kvačkamo s precej debelo kvačko. Zanj potrebujemo približno 30 dkg srednje debele volne. Vbod sestoji iz zančne in sklepne vrste.

Najprej delamo levi prednik, ki ga pričnemo pri spodnji konici na nasnutku iz 14 zračnih petelj.

1. zančna vrsta. Iz predzadnje in iz dveh naslednjih zračnih petelj naberemo s po 1 ovojem po 1 zanko na kvačko.

1. sklepna vrsta: Z enim ovojem snamemo samo prvo zanko s kvačke, dalje snamemo s po 1 ovojem še naslednji 2 zanki (zazankovalno in nabrano). Za obrat napravimo 2 zračni petlji.

2. zančna vrsta: Iz 2 zračnih petelj in iz naslednjega navpičnega člena prejšnje vrste naberemo s po 1 ovojem po 1 zanko, nato prevlečemo s po 1 ovojem zanko okoli zazankovalne petlje pred zankama, ki smo ju sneli hkrati, po 1 zanko iz naslednjega navpičnega člena in iz naslednje zračne petlje nasnutka.

2. sklepna vrsta: Enkrat ovijemo, 1 zanko snamemo, 1 ovoj, 2 zanki hkrati snamemo, 1 ovoj, 3 zanke hkrati snamemo, dalje snamemo s po 1 ovojem vselej po 2 zanki hkrati, nazadnje napravimo 2 zračni petlji.

Odslej naberemo v zančnih vrstah vselej po 1 zanko iz druge zračne petlje, iz posameznih navpičnih členov, nato pred 3, hkrati snetimi zankami in za njimi, nazadnje pa še iz naslednje zračne petlje nasnutka. V sklepnih vrstah pa snamemo vedno najprej eno zanko, potem po dve zanki hkrati in ko nastajajo polagoma nove plase, snamemo po 3 zanke hkrati s kvačke. Med dvema plasama snamemo vselej trikrat po 2 zanki s kvačke. Na koncu vsake sklepne vrste naredimo po 2 zračni petlji.

V enajsti zančni vrsti imamo na kvački 34 zank. Na koncu enajste sklepne vrste naredimo še 2 zračni petlji. Na koncu dvanajste sklepne vrste dosnujemo 24 zračnih petelj. Zdaj napravimo na 63, petljah še 4 vzorčne vrste.

Na koncu sedemnajste vrste in še trikrat, in sicer v vsaki drugi naslednji vrsti, skrajšamo vrsto za 1 zanko tako, da snamemo po 3 zanke hkrati. Ko naredimo še tri vrste, dosnujemo na koncu naslednje vrste (27.) in še devetkrat, in sicer v vsaki četrti naslednji vrsti po 1 zračno petljo. Tu moramo v sklepnih vrstah paziti na vzorec.

Ko naredimo 27 vrst, nasnujemo z novo nitjo 24 zračnih petelj, na katerih kvačkamo 14 vrst visoko žepno podlogo v osnovnem vzorcu. V prvi sklepni vrsti te podloge snamemo s 1. ovojem najprej 1 zanko, potem pa pričnemo vzorec s 3. hkrati snetimi zankami.

V osemindvajseti zračni vrsti prikvačkamo narejeno žepno podlogo po enaindvajsetih zankah tako, da preidemo 24 zank prednika.

V 65. vrsti prikvačkamo na istem mestu enako podlogo za prsni žep. Razen tega naredimo v isti vrsti za rokavno izrezo čez 7 zank verižne petlje. Na koncu naslednjih 7. vrst skrajšamo vsako vrsto za 1 zanko, le kadar konča katera izmed plas skrajšamo vrsto za 2 zanki.

V 90. vrsti pričnemo oblikovati vratno izrezo. V ta namen ne kvačkamo v tej

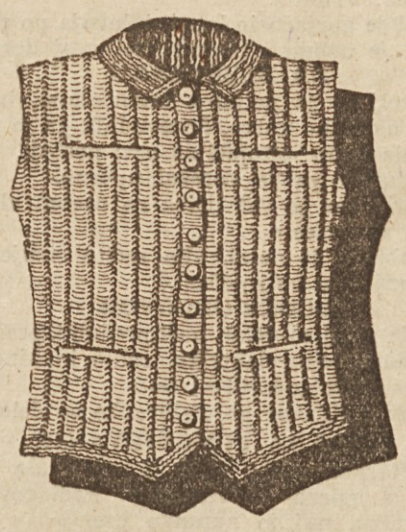

Predloga za telovnik

vrsti čez zadnjih 8 petelj, v naslednjih 8, zančnih vrstah pa izpustimo vselej zadnjo petljo.

Poševno ramo delamo tako, da preidemo v 96. zančni vrsti 7 petelj, v naslednjih 5, vrstah pa po 5 petelj z verižnimi petljami.

Desni prednik delamo tako kakor levega, samo obratno. Zanj nasnujemo 53 zračnih petelj. Na koncu 1. do 10. vrste dosnujemo vselej samo po 1 zračno petljo; na koncu 2. do 12. zančne vrste naberemo po 1 zanko iz naslednjih dveh zračnih petelj nasnutka, v 13. zančni vrsti pa še iz ostalih 27. zračnih petelj.

Za zadnik nasnujemo 114 zračnih petelj in kvačkamo takoj čez vse petlje. Ko snamemo v prvi sklepni vrsti z ovojem prvo zanko, pričnemo takoj plaso s 3, hkrati snetimi zankami. V peti vrsti in še trikrat, in sicer v vsaki drugi naslednji vrsti, skrajšamo vrsto na začetku in na koncu za 1 petljo; v petnajsti vrsti in še devetkrat, in sicer v vsaki četrti naslednji vrsti, pa dovzamemo na začetku in na koncu po 1 petljo. V triinpetdeseti vrsti pričnemo oblikovati rokavni izrezi, za kateri preidemo prvih 8 petelj z verižnimi petljami oziroma ne kvačkamo čez zadnjih 8 petelj. Za poševni rami skrajšamo v 84. vrsti na vsakem koncu vrsto za 7 petelj, naslednje 4 vrste pa na vsakem koncu vsako za 5 petelj.

Zdaj sešijemo posamezne dele ob straneh in na rami in prišijemo žepne podloge.

Nato obkvačkamo telovnik krog in krog s 5. vrstami gostih petelj. Pri tem vbadamo vedno skozi oba zgornja člena spodnjih petelj, in napravimo na vogalih v 1 petljo po 3 goste petlje. V tretji vrsti te obrobe naredimo na desnem predniku 10 gumbnic, za katere preskočimo s 3. zračnimi petljami po 3 goste petlje.

Rokavni izrezi in rob žepov obrobimo s 4, vrstami gostih petelj.

Za ovratnik nasnujemo 95 zračnih petelj. Na tem osnutku naredimo 20 vrst gostih petelj, pri čemer dovzamemo na začetku in na koncu tretje vrste in še štirikrat in sicer v vsaki četrti naslednji vrsti, po 1 petljo.

Nato prišijemo ovratnik na rob vratne izreze, prišijemo gumbe in telovnik polikamo na narobni strani.

*

Za robček vzamemo svilo ali batist in ga obkvačkamo z ljubkimi čipkami.

Odmerjeni kos tkanine najprej po niti naravnamo, potem pa naredimo ob kraju širši rob z votlim šivom (ažur) ali pa rob dvakrat na ozko zapognemo na narobno stran in ga na ozko obkvačkamo z gostimi petljami. Za goste petlje vbadamo kvačko v luknjice, ki smo jih napravili s praznim šivalnim strojem, ali pa v presledek tkanine, kjer smo v ta namen izpulili nit. Na tako pripravljeni rob kvačkamo čipke.

1. krog: V vogalno gosto petljo naredimo za prvo skupino stebričkov 4 navadne stebričke (okoli obeh vodoravnih členov goste petlje), nato 3 zračne petlje in 4 navadne stebričke; preskočimo naslednjih 7 gostih petelj z 7. zračnimi petljami, + 1 navadni stebriček v naslednjo gosto petljo, štirikrat zaporedoma po 3 zračne petlje in po 1 navadni stebriček v četrto naslednjo gosto petljo ×, 1 skupina stebričkov kakor prej v četrto naslednjo gosto petljo, 1 navadni stebriček v četrto naslednjo gosto petljo, preskočimo naslednjih 9 gostih petelj z 9. zračnimi petljami. Zdaj od + dalje neprestano ponavljamo, pred naslednjim vogalom delamo samo × in preskočimo naslednjih 7 gostih petelj pred vogalom s 7. zračnimi petljami. Nato od začetka dalje trikrat ponovimo, nazadnje pa napravimo 1 verižno petljo v prvo petljo na začetku.

2. krog: 6 zračnih petelj, 1 skupina stebričkov okoli 3, zračnih petelj na vogalu, nato 3 zračne petlje, 1 navadni stebriček v stebriček pred 7. naslednjimi zračnimi petljami prejšnjega kroga, 7 zračnih petelj ▲ 1 navadni stebriček v naslednji stebriček, štirikrat zaporedoma po 3 zračne petlje in po 1 navadni stebriček v naslednji stebriček, 1 skupina stebričkov kakor prej okoli zračnih petelj naslednje skupine, 1 navadni stebriček za spodnjo skupino, 9 zračnih petelj. Zdaj od ▲ dalje neprestano ponavljamo, nato kvačkamo na naslednjem vogalu 7 zračnih petelj, 1 navadni stebriček v prvi stebriček vogalne skupine, 3 zračne petlje, nakar pričnemo spet s skupino stebričkov za vogal in kvačkamo tako dalje. Nazadnje napravimo 1 verižno petljo v tretjo zračno petljo na začetku.

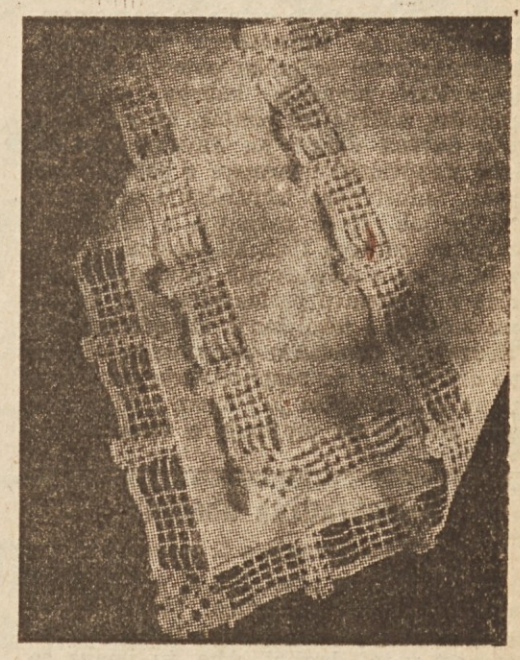

Vzorec za robček

3. krog: Za vogal: 3 zračne petlje, 3. navadni stebrički okoli naslednjih 3. zračnih petelj, 1 navadni stebriček v naslednji stebriček, 3 zračne petlje, 1 skupina stebričkov okoli zračnih petelj spodnje skupine, 3 zračne petlje in 5 navadnih stebričkov, potem pa kvačkamo tako kakor drugi krog in sicer pričnemo s 7. zračnimi petljami.

4. krog: 3 zračne petlje, 8 navadnih stebričkov v naslednjih 8 petelj, 3 zračne petlje, 1 skupina stebričkov, 3 zračne petlje, 9 navadnih stebričkov, dalje pa kakor v drugi vrsti.

5. vrsta: Na vogalu: 8 zračnih petelj, za zobec 1 verižna petlja v tretjo zračno petljo, po 1 navadni stebriček v naslednjih 8 stebričkov, za 1 zobec 5 zračnih petelj in 1 verižna petlja v zadnji stebriček, po 1 navadni stebriček okoli naslednjih 3. zračnih petelj in v naslednji stebriček, nato okoli zračnih petelj vogalne skupine izmenoma po 8 navadnih stebričkov in po 1 zobec, za zadnjim stebričkom pa ne napravimo zobca, potem 1 navadni stebriček v stebriček pred naslednjimi 3. zračnimi petljami: 3. navadni stebrički okoli zračnih petelj, 1 navadni stebriček v naslednji stebriček, 1 zobec, 8 navadnih stebričkov okoli naslednjega loka iz zračnih petelj, štirikrat izmenoma po 1 navadni stebriček v naslednji stebriček in po 3. navadni stebrički okoli naslednjih 3. zračnih petelj, še 1 navadni stebriček v naslednji stebriček, nato okoli zračnih petelj naslednje skupine stebričkov petkrat izmenoma po 1 navadni stebriček in po 1 zobec, še 1 navadni stebriček okoli istih zračnih petelj, 1 navadni stebriček v posamični spodnji stebriček, 9 navadnih stebričkov okoli naslednjih 9, zračnih petelj in tako dalje do konca kroga.

Rotija

Povest

Spisal Karl Mauser

16.

VRNITEV

Koj po praznikih je Marička odšla v Jelovco. Rotija ni mogla. Sicer je že vstala, toda počutila se je tako šibko, da se je komaj po hiši vlačila.

»Kar pri nas boš ostala, dokler se toliko ne popraviš, da boš mogla na Prtovč«, sta si bili Rotija in Čotovka že domači.

Rotiji je povabilo prav prišlo. Takole bolehna bi nerada prišla babnicam pred oči. Še tako jo bodo obrale od vrha do tal.

Da bi ne bila v samo nadlego, je postorila to in ono po hiši, čeprav so ji mati na vso moč branili.

Marička je ostala na Martinčku do Silvestra. Na Silvestrovo zjutraj pa je bila že na vse zgodaj pred bajto. Pe ne sama. Z njo je prišel tudi Jernej, ki je bil precej težko oprtan. Prinesel je Rotijine stvari, ki so ostale še v bajti. Saj Rotija ne bo šla več v Jelovco. Storži so suhi, delo opravljeno in obe bajti trdno zapahnjeni.

Zdaj bo ostal na Martinčku samo še čuvaj. Da bo pazil na les in na živad, ki pritiska h kočam. Srne že hodijo na seno, lisjak pa se je vsako noč plazil okoli vasi. Toda kurniki so visoko postavljeni, hlevska vrata povsod dobro zaprta. Skrbni gospodarji, preden ležejo, vse pregledajo in butnejo z nogo ob vsaka vrata, če niso morda slabo zapahnjena.

Jernej in Rotija sta si dobra in oba sta prepričana, da se tako nista še nikdar razumela, čeprav se doslej nista še nikoli sprla. Vendarle je zdaj med njima bolj jasno, nobenih vprašanj ni več med njima. Rotija ve, da bo Jernej odslej Maričkin. Ko bo minil čas in se bo z materjo domenil, bo vprašal morda še Marjeto, kako misli. Po veliki noči no mogoče Jernej že za vselej sedel pod bohkovim kotom kakor nekdanje čase Čotov oče. Pozabil bo na Jelovco in se popolnoma pokmetil. Poleti bo z zavihanimi rokavi sedel za mizo in z Maričko ugibal o delu. V nedeljo bo z drugimi možmi krenil v Kropo k maši, šel kupit zavojček slabega tobaka in cigaretne papirčke. Rosan od potu, z ogrnjenim suknjičem bo prišel nazaj na Jamnik, pojužinal, vzel odejo in z Maričko legel pod maslenko.

Rotija ni mogla zato, da je skoraj zavidala Marički srečo, ki se ji je obetala. Ko bo Marička najbolj srečna, bo ona začela pestovati otroka, za katerega bo moral župnik zapisati, da je nezakonski. Morda jo bo okregal in ji celo oponesel Tineta.

Ko bi Marjeti ne bila tako obljubila, bi bilo nemara vse drugače«, so jo skoraj hotele politi solze.

»Prav nič drugače bi ne bilo«, se je mirila. »Srečna bi ne bila ne z Jernejem, ne s kom drugim. V grehu samem je nekaj, kar ubija človeško srečo in če hočeš, da vsaj nekoč najdeš odpuščanje, je treba za vsak greh opraviti pokoro. Srce samo je najboljši tožnik in najboljši branilec. Ko te toži, te že brani, samo da pokažeš, da ti je žal.«

Rotiji je samo včasih hudo, pa ne za dolgo. En sam otrokov gib prežene žalost kakor pravi veter meglo. Zakaj pa bi Marička ne smela biti srečnejša od nje? Saj je končno človek včasih bolj srečen ob sreči drugega kakor ob svoji lastni. Kadar gledaš srečo bližnjega, vidiš le samo srečo, če pa gledaš svojo lastno, jo vidiš z vsemi bridkimi urami vred.

Rotijina žalost mineva. Jernej bo na dobro prišel. Res ne bo užival bogatije, z Maričko se pa gotovo razumel. Če jima Bog da še kakšnega otroka bosta živela lahko prav zadovoljno.

Rotijo skrbi samo to, kako bo na Prtovču. Kako jo bo gledala Marjeta? In Škovinc? Jaskova Mica bo vrtela jezik, da ga bo obrabila. Rotija je bila kar vesela, da je imela že botra in botrico. Vsaj za to ne bo treba prositi.

Na treh kraljev dan je Robnik z ženo kanil iti na Prtovč. Tako novico je prinesla Čotovka iz vasi. Rotija se je je na moč razveselila. Nemara se ne bo branil, če bi ju Marička naprosila, da bi še Rotijo vzela na sani.

Pa se res ni. Naj bo ob sedmih zjutraj pripravljena, da bo kar prisedla, ko bo privozil mimo.

Tako se je Rotija poslovila od Jamnika in Čotovih. S solznimi očmi se je zahvaljevala materi in Marički. Močno zavita je čakala na pragu, zakaj kraguljčke je bilo že slišati.

»Z Bogom in še enkrat vam Bog vse povrni.«

Marička ji je pomagala zlesti na sani, bič je švrknil in sani so že letele proti Lajšam.

Rotija je čutila, da se njena pokora šele začenja. Nobena zloba namreč ni tako strupena kakor zloba domačih ljudi. Če ti tujec pljune v obraz, ga udariš in obrišeš lice. Tujec gre in ne vidiš ga več. Toda če ti domač človek pljune v lice, ne moreš vzdigniti roke in ga udariti po čeljusti in vsak dan ga imaš pred očmi. Na vsak korak ga srečavaš in če si ga prej videl samo enkrat na teden, ga boš zdaj videl na dan desetkrat. Farizejsko te bo pozdravil na oglu, se obrnil in odšel k sosedu. In kmalu bo vsa vas vedela, kar si mislil, da sam veš.

Rotija se je bala iti na Prtovč. Samotarila bo v svoji kajži in sama prenašala svojo nerodnost. Kvečjemu da se bo Marjeta kdaj oglasila. Ne morda toliko iz prijateljstva, kolikor iz hvaležnosti, da je odbila Jerneja.

Robnik je ni dosti spraševal in Rotiji je bilo tako najbolj prav. Vedeti sta pa morala oba kako je z njo. Žena jo je ogledovala z neko spoštljivostjo, zakaj sama ni imela otrok in kazno je bilo, da jih pri Robniku sploh ne bo.

Pri Klančarju na Prtovču je Robnik ustavil. Tod je imel žlahto. Rotija se je lepo zahvalila, vzela svoje stvari v roke in se obrnila naravnost proti kajži. Ključ je bil na starem mestu, kamor ga je vedno devala. Pred pragom je bil sneg shojen. Marjeta je torej le skrbela za kajžo.

Odklenila je vrata. Samota ji je planila naproti iz vseh kotov. Rahlo je dišalo po

Vladni sistem v Angliji

(Nadaljevanje)

ODPRAVA POMANJKLJIVOSTI IN NEDOSTATKOV

Najstarejša funkcija parlamenta je odpravljanje nezadovoljivih razmer in nedostatkov. Do danes je ostala to najpomembnejša naloga britanskega parlamenta. Pomanjkljivosti se lahko pojavijo povsod. Nepravično ravnanje kakega poštnega uradnika, nedovoljen pritisk, ki ga izvaja kaka davčna oblast na davkoplačevalca, slabe stanovanjske razmere v podeželskem mestu, industrijsko izkoriščanje urojencev v kolonijah, slabo ravnanje s kaznjenci, zavrnitev potnega lista ali vizuma, — vse to in še na tisoče drugih primerov lahko pride v obravnavo parlamenta, kjer se potem zahteva izboljšanje ali odstranitev. Pri vsakem zasedanju parlamenta odpade ena ura debate na razpravljanje takih primerov. Na ta način je članom parlamenta dana prilika, da prejmejo o vsaki stvari informacije od vlade in da se zanimajo, kaj namerava odgovorni minister podvzeti. Večja vprašanja, ki se tičejo splošne politike, se pojavijo, ako se razpravlja o proračunih različnih podeželskih predelov. So še razni drugi načini za kritiziranje ali zavrnitev delovanja vlade. Posledica takih prilik v parlamentu je pomembna zaščita pred malomarno, nezmožno, samovoljno, pretirano ali nasilno upravo.

ZAKONODAJA

Nadoblast parlamenta se najbolj pokaže pri zakonodaji. Vsakovrstne zakone se lahko uveljavi, če jih odobri večina članov parlamenta. Ustavnih omejitev formalnega značaja tu ni. Zakonodajnih sklepov parlamenta ne more razveljaviti ali popravljati nobena oblast, ravno tako ne more zahtevati nobenih sprememb, ki bi nasprotovale ustavi. Parlament je vezan samo na to, kar mu narekuje zdravi razum, njegova politična spretnost in javno mnenje, sicer pa je popolnoma svoboden.

Obsežnost njegovih oblasti je privedla parlament do širokogrudnosti, da del teh oblasti odstopa drugim organom vlade. Tako n. pr. prav radevoljno podeli zakonodajno uradniško oblast ministrom Krone. Iz državnega odseka se neprestano izliva tok odredb in določb, ki so jasnega zakonodajnega značaja in se tičejo najraznovrstnejših zadev.

Ena izmed značilnosti britanskega parlamentskega sistema je ločitev med splošno zakonodajo in zakonskimi osnutki, ki jih predlagajo posamezni člani parlamenta. Te posamezno predložene osnutke lahko izdelajo krajevne oblasti, javnosti koristne ustanove, železniške družbe in druge organizacije, ki zahtevajo posebne pravice, katere ne spadajo v območje splošnih zakonov.

Različni načini, kako obravnavajo osnutke zakonov, pokažejo zaporedne stopnje v procesu podelitve zakonodajne oblasti vladnim odsekom in drugim organom javne uprave. Parlament osnuje glavno načelo, ki bi naj bilo za podlago in usmeritev obravnav in prepusti potem odgovornost pristojnemu ministru.

Demokratična abeceda

(Nadaljevanje s 5. strani)

»Vidiš, tako je prav. Nikoli več ne smeš sabotirati, kakor na primer včeraj. To ni dobra strategija. Saj končno imam jaz suverenost v tej družini. Aha, tu imava še nekaj lepega: status quo. Predstavljaj si, da me res zapustiš, da greš, —«

»Oh!«

»... da odideš. Vidiš, potem obstoji za mene status quo ante, položaj kakršen je bil poprej, preden sva stopila pred oltar. Šovinizem je že težje opisati. Sicer bi imela kar pred nosom najlepši primer —.«

»Že vem, Jože pri nas na Kor....«

»Pst, Katrca. Ako nočeva, da nama očitajo protidržavno tendenco, morava reči, da vlada najlepša toleranca. Imamo zelo lepo slovensko besedo za toleranco: strpljivost. — Človek mora biti taktik.

»Ti, Jože, ko sva že prišla do črke U, se spomnim besede utopija. Kaj je to? Večkrat sem jo že čitala.«

»Utopija, moja mala, je, ako danes sanjamo o zakurjeni peči, lepih oblekah, potovanju na morje in urejenih razmerah.

Najbolje bi bilo, da bi ljubi Bog zemlji postavil ultimat: Ako se do tega in tega dne ne poboljšate, vam zopet pošljem vesoljni potop, ampak brez Noetove barke! In Lucifer proti temu ultimatu gotovo ne bo vložil veta, kajti tako izdatnega plena ne bo imel nikoli več. Pomisli, koliko črnih duš bi se nagnetlo pred peklenskimi vrati. — Tako, Katrca, do konca abecede sva prišla. Pri Z in Ž se ne spomnim kake posebnosti.«

»Vse sem razumela in si zapomnila. Sedaj bom lahko pokazala sosedovi Mici, da se tudi jaz razumem na politiko. Kar vidim, jo, kako bo pozelenela od zavisti nad mojo izobraženostjo, če se postavim pred njo in začnem: Ali veste? Pravijo, da se je Avstrija emancipirala in da bo uvedla avtonomijo. Ampak to je le utopija ...«

Ljubiša

Malo za šalo — malo za res

LJUBEZEN

»Mamica, povejte mi, kaj je pravzaprav ljubezen?« je vprašala desetletna Špelica svojo mater.

»To so občutki, ki se pojavijo, kadar imamo koga radi«, ji je pojasnjevala.

»Čudno!« Dekletce je zmajevalo z glavo. »Ali brez ljubezni ne moremo nikogar ljubiti?«

ZASTONJ BI ŽENO PRODAL

Žena: »Brala sem, da divjaki prodajajo svoje žene. Ali bi ti mogel storiti kaj takega?«

Mož: »Nikakor draga ženka. Oddal bi te zastonj.«

POSLJEDNJI UPI

Mož: »Draga ženka, jutri pripeljem h kosilu vinskega trgovca, ki bi rad poročil eno naših hčera.«

Žena: »Vinski trgovec, imenitno. Ta se bo zanimal za starejše letnike.«

PREVZETNOST

Bila je huda vročina in muha je sedla na rog volu, ki je oral na polju.

Pribrenčal je mimo obad ter jo vprašal porogljivo, kaj dela na rogu.

»Orjemo!« mu je ponosno odgovorila.

ZAREKLO SE MU JE

Mladi gospod nekoliko starejši hišni hčerki: »Kako izvrstno vinsko klet ima vaš oče, kažejo izborna vina.«

Hišna hčerka: »To vino, ki ste ga ravnokar pili, je prišlo v klet ob mojem rojstvu.«

Mladi gospod: »Zato sem takoj opazil, da mora biti vino zelo staro.«

KMET IN ROPAR

Kmeta, ki je šel skozi gozd, je napadel tolovaj: »Denar, ali življenje.« Kmet je videl, da ga tolovaj ubije, če ne izroči denarja. Zato je to storil rekoč: »Tu je denar, ki pa ni moja, ampak občinska last. Ker mi pa ne bodo verjeli, da sem bil okraden, prestrelite moj plašč.«

Ropar mu je napravil uslugo in ustrelil dvakrat. Kmet je prosil: »Še en strel.«

Ropar: »Nimam nobenega naboja več.«

Kmet: »Tako.«

Vzel je gorjačo in lopnil tolovaja po glavi, da je omahnil in mu vzel svoj denar.

NA BRZOVLAKU

Mazelj se je peljal z brzovlakom, imel pa je navadno karto. Sprevodnik ga je pozval, da mora izstopiti na prvi postaji.

»Zakaj?« ga je vprašal uporno.

»Zato, ker je vaš listek za osebni vlak, ne pa za brzec.«

»Dobro!« je dejal. »Pa recite strojevodju, naj vozi bolj počasi.«

DOBER ODGOVOR

Mož: »Kaj so delali naši predniki, predno so iznašli plin, elektriko, radio in kino?«

Žena: »Dolgočasili so se.«

Mož: »Nikakor ne. Prihranke so delali.«

STROJ ZA POMLAJEVANJE

Postarana gospa si je domišljevala vse mogoče bolezni in venomer nadlegovala zdravnika, naj jo natanko preišče in zapiše zdravila. Zdravnik jo je pregledal, ni pa mogel ničesar ugotoviti. »Vam ne manjka drugega, kakor stroja za pomljajevanje«, ji je rekel, »takega, da gre stara ženica noter, pa mlada ven pride.« — Gospa je bila razžaljena ter je zdravnika udarila. Vršila se je sodna obravnava, toda sodnik ni mogel, izreči nikake obsodbe. »Prvič«, je dejal, »ker takega stroja človeška veda še ni iznašla, drugič pa bi bil tak stroj, če bi sploh obstojal, za človeštvo velika dobrota.«

MALI OGLASI

Dobrega **čevljarskega pomočnika** takoj sprejmem. Hrana in stanovanje v hiši. — Maks Kričej, Dobeinitz 12, p. Keutschach a. See (Hodiše). 211

Kateri slovenski kmet bi imel zaposlitev za nekaj časa za **mizarja**, Slovenca, naj javi upravi „Koroške kronike" pod značko „Brezdomec". 212

Poročila sta se

PEŠTAJ VANDA, roj. STARIČ

in

PEŠTAJ IVAN

Celovec-Spittal, 10. XI 1946.

Obilo sreče! 213

IZPRED SODIŠČA

V Lienzu so bili obsojeni: Janez Rovan na 13 dni ječe, ker je vstopil v zaporno cono z neveljavnim potrdilom o bivališču, Leonhard Egger na 40 šilingov globe in zaplembo tihotapskega blaga, ker je brez dovoljenja prestopil avstrijsko-italijansko mejo v obe smeri v svrho tihotapstva, Christian Moser na 20 šilingov globe in zaplembo tihotapske robe iz istega vzroka; Martha v. Theumen na 10 dni zapora radi nedovoljenega vstopa v zaporno ozemlje; Josef Grünwald na 28 dni zapora, ker je hotel zapustiti Avstrijo; Karl Hernegger na 20 dni zapora radi nedovoljenega prestopa meje proti Italiji; orožnik Karl Wehinger na 1 dan zapora in odpustitev iz službe, ker je zamenjal nekemu priporniku lire v šilinge.

Koledar za leto 1947

Kakor lansko leto, bo izšel tudi letos v založbi »Koroške kronike« stenski koledar, ki ga boste dobili v upravi lista Celovec, Funderstrasse 1 in vseh prodajalnicah »Koroške kronike«.

Koledar bo dotiskan v začetku prihodnjega tedna.

Naročnikom romana »Križ na gori« sporočamo, da se je ponatis zakasnil, ker še nismo dobili nakazanega papirja. Ko bo knjiga natisnjena, bomo to takoj objavili v časopisu in radiu.

V založbi »Koroške kronike« bodo izšle prve dni decembra tudi božične razglednice v večbarvnem tisku s slovenskim voščilom, Naročila sprejema uprava »Koroške kronike«, Celovec, Funderstrasse 1.

plesnobi. Suhe rože v bohkovem kotu so visele proti mizi. Bilo je mrzlo, peč se je zeleno svetila kakor da je obložena z mokrim mladim mahom. Na čelešniku je viselo nekaj cunj, ura na steni je spala s tišino vred.

»In vendar sem doma«, je bilo Rotiji mehko pri srcu. »Todle bom zdaj čakala na otroka, še preden se bo rodil bom vsega presanjala.«

Odložila je stvari na klop in odšla pred peč. Zeblo jo je v noge in v roke. Butare so čakale. Brž je eno razvezala. Ko se je zagledala v ogenj ji je bilo koj toplejše. Potlej je naložila okleške, celo kladо. Naj se razgori, da bo toplo kakor ob peki.

Vrnila se je v hišo in kar približno naravnala uro. Dvignila je uteži in pognala nihalo. Življenje je prihajalo v kajžo, tudi od peči je že grelo.

»Ljudje bodo kmalu opazili dim«, ji je vstala misel. »Popoldne se že morda oglasi Marjeta. Do zdaj me nemara ni še nihče opazil.«

V tem trenutku ji je bilo vseeno. Če pride vsa vas pred prag in če začne pljuvati v vrata. Naj kar. V kajži je zdaj dvoje življenj, ki ne moreta biti ločeni. Čim več pljunkov bo padlo nanjo, tem manj jih bo pozneje na otroka. Bog materi naloži s čimer bo otroku prizanesel.

V hiši je postajalo prijetno. Vonj po plesnobi je zgineval, samota se je umikala, v peči je prijazno prasketalo. Rotija si v tem hipu ni nikogar želela. Sedla je k peči, si dala pručico pod noge in sklenila roke na blagoslovljeno telo.

»Moj Bog, kako je življenje kljub vsem bridkostim vendarle sladko. Naj me ljudje opljujejo, materinske ljubezni nihče ne ubije. Otrok mi bo vračal, kar mi bodo ljudje vzeli.«

Tako so se Rotiji utrinjale misli. Zunaj na srenec je sijalo sonce in bleščalo v okna.

Rotija je začutila lakoto. Ni bilo potice, da bi jo narezala, ne suhega mesa, ne kruha. V morjani je bilo še nekaj turščine moke in v majhni deži malo zaseke. Dobro, da je bila vsaj voda koj za hišo. Ko bi jo morala iskat na vas, bi bila prav gotovo brez kosila.

Nekam težko je vstala s klopi in pristavila lonec. Malo jo je imelo, da bi stopila k Škovincu po mleko, toda premagala se je in pogledala za cikorijo in pravo kavo. Obojega je bilo vsaj za dva dni. Toliko, da ne bo mlatila suhih žgancev.

»S hudim sem začela«, se je zamislila sama pri sebi. »Stradati ne bom smela pri otroku.«

Otrok je bil zdaj zanjo vse. Breme in sladkost, obup in upanje. Ne zanjo, zanj je bila kajža in peč in gorkota in sonce zunaj. Zanj je pristavila vodo k ognju, zanj pripravila kavo, ne zase. Ko bi bila sama, bi mirno čemela ob peči in mislila nazaj, na dneve v Jelovci in na praznike, ki jih je preživela na Jamniku.

Ko je žgance zabelila in jih v skledi postavila na mizo, ji je bilo kakor da še nekoga čaka. Odvadila se je samote in tišine, ki ji je včasih tako dobro dela.

Jedla je tiho in prisluškovala korakom, ki so hrsteli mimo kajže. Morda so ljudje opazili dim in zdaj postopajo mimo, če morda Rotija ne stoji kje na pragu. Rotiji še na misel ni hodilo, da bi stopila k oknu in pogledala. Če bo prišla Marjeta bo že našla pot do nje.

Popoldne je res prišla. Rotija je spet sedela ob peči. Toplota v hrbtu ji je tako prijetno dela. Marjeto je poznala že po korakih.

»Tok, si le prišla. Prav lahko bi preživela praznike todle. Kaj si pa skuhala, ko nimaš kaj več v morjani?«

»Žgance«, je rekla tiho Rotija. »Zame so dobri.« Nekoliko užaljenosti je bilo v njenem glasu.

»Zakaj vsaj po mleko nisi prišla? Tudi potice nam je še nekaj ostalo«, je Marjeta zdevala iz cekarja, kar je bila prinesla.

»Zato, ker nočem, da bi mi morda kdaj kdo poočital, da sem otroka imela, ko ga niti rediti nisem imela s čim. Denar imam in kar bom potrebovala, bom kupila.«

Marjeta je čutila, da iz Rotije govori ponos, ki ga doslej pri njej ni zapazila. Kaj res otrok vsako žensko toliko spremeni?

»Ne bodi taka. Nihče ti ne misli nič poočitati. Kar je bilo je že zdavnaj pozabljeno. Tudi jeziki so precej utihnili. Zdaj bodo za nekaj dni spet oživeli, potlej pa utihnili.

»Tine je zaprt«, je nadaljevala Marjeta. »Saj ti je morda že Jernej povedal. Kradel je nekaj, pa so ga zalotili.«

Dvoje imen je padlo, ki sta v Rotijinem življenju veliko pomenili. Toda Rotija tudi zganila ni z obrazom. Mrko je strmela predse, da je bila Marjeta kar zbegana.

»Menda nisi tudi name huda?« ni mogla skriti skrbi. »Jaz sem te vedno zagovarjala, tisto zavoljo Jerneja pa ...«

»Pustiva tisto«, jo je prekinila Rotija. »Sama sem vedela, kaj je prav. Dovolj sem stara.«

Marjeti je kar sapo vzelo.

»Zdaj pa res ne vem, ali je boljše, da grem in nikoli več ne pridem, ali naj ostanem.«

Rotija se je vzdignila.

»Če misli kdo, da sem zdaj manj prida, kakor včasih, mi je vseeno, če pride ali ne. Zastonj nočem nobene stvari. Svojega otroka bom pošteno preživela, pa če imam z golimi rokami ruvati trnje. Če si prinesla tole kot miloščino ali kot plačilo zato, ker sem odbila Jerneja, vzemi nazaj in pojdi. Greh sem storila, ker sem bila zmedene pameti, toda Tineta sem res rada imela. Tudi Jerneja sem nazadnje imela rada. Ljubezni pa jaz ne prodajam za denar, ne za kruh in tudi za potico ne.«

Rotija se je usedla nazaj. Nekaj hipov se je še borila s zolzami, potlej pa so se ji usule, da si Marjeta ni znala prav nič pomagati.

Nazadnje so se še njej orosile oči.

»Tako pa nisem mislila, Rotija. Bog ve, da ne. Saj vem, da je Tine vsega kriv. Taka pa nisem kakor misliš.«

Marjeti je bilo hudo.

Počasi se je Rotija unesla.

»Daj si kaj dopovedati, Rotija«, je silila Marjeta vanjo. »Škovinc je rekel, da ostani v kajži in da naj bo vse kakor je bilo. Ona mi je naložila vse kar sem prinesla. Zdaj, ko je tako s teboj potrebuješ boljšo hrano, kakor same žgance. Če otrok koj od začetka nima, mu bo vse življenje manjkalo.

Rotija ji je z dolgim pogledom obletela obraz, kakor bi ji hotela preiskati vsako gubico. Glas je bil stari Marjetin glas, tudi oči so bile še stare.

(Dalje prihodnjič.)

„Koroška kronika" izhaja tedensko vsak petek in stane dostavljena po pošti ali raznašalcu 90 grošev mesečno. Naročnino je treba plačati v naprej. — List izdaja Britanska obveščevalna služba. Uredništvo in uprava lista sta v Celovcu, Völkermarkter Ring 25/I. Telefon 2001. Rokopisi se ne vračajo.